

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Oodi Ilola

Pidän oman kehon puolta!

Näkökulmia seksuaalikasvatukseen
varhaisiän musiikkikasvatuksessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikin tutkinto

Opinnäytetyö

17.05.2021

Tekijä Otsikko	Oodi Ilola Pidän oman kehon puolta! – Näkökulmia seksuaalikasvatukseen varhaisiän musiikkikasvatuksessa
Sivumäärä Päiväys	39 sivua + 4 liitettä 17.05.2021
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Musiikin tutkinto
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaisiän musiikkikasvatus ja taiteen soveltava käyttö
Ohjaajat	Annu Tuovila, MuT Hanna-Maija Aarnio, MuM
<p>Työssäni tutkin, miten 0-7 vuotiaiden lasten seksuaalikasvatusta voisi yhdistää varhaisiän musiikkikasvatukseen. Tarkastelen, mitä seksuaalikasvatus tässä ikäryhmässä sisältää ja miten sen keskeiset teemat esiintyvät musiikkikasvatuksen arvoperustassa. Opinnäytetyöni tärkeä osa ovat säveltämäni lastenlaulut, joiden sanat pohjautuvat seksuaalikasvatuksen aiheisiin.</p> <p>Tämänhetkisen seksuaalikasvatustiedon mukaan kaikessa opetuksessa on seksuaalikasvatuksellinen ulottuvuus, halusimme tai emme. Ajantasaisella seksuaalikasvatuksella voi olla merkittäviä myönteisiä vaikutuksia yksilön kehitykseen. Musiikkikasvatus on hyvä ympäristö asennekasvatukseen, sillä laulujen sanoitukset sisältävät joka tapauksessa tietoa, arvoja ja asenteita. Siksi halusin luoda laulumateriaalia, jonka avulla voi laajentaa lasten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtimista.</p> <p>Sävelsin seitsemän laulua seksuaalikasvatuksen aiheista. Laulut käsittelevät seuraavia teemoja: turvataidot, lisääntyminen, sukupuolisensitiivisyys, oman kehon arvostus, sukupuolen moninaisuus, turvallinen läheisyys ja vanhemman osoittama hyväksyntä. Olen sanoittanut laulut yhteistyössä ammatillisen seksuaalikasvattajan kanssa. Lisäksi Väestöliiton kehotunnekasvatuksen asiantuntijat ovat tarkistaneet asiasisällön. Laulujen käyttökelpoisuutta ovat kommentoineet varhaisiän musiikkikasvatuksen opiskelijat.</p> <p>Laulut on kehitetty käytettäväksi erityisesti alle kouluikäisten musiikkikasvatuksessa, varhaiskasvatuksessa ja seksuaalikasvatuksessa. Laulut ovat kuitenkin kaikenikäisille sopivia. Työni tarkoitus on avartaa käsitystä musiikkikasvatuksen mahdollisuuksista lasten kokonaisvaltaisen kehityksen tukemisessa.</p>	
Avainsanat	varhaisiän musiikkikasvatus, varhaiskasvatus, seksuaalikasvatus, kehotunnekasvatus, lastenmusiikki, säveltäminen

Author Title	Oodi Ilola I Own My Own Body – Sex Education in Music Playschool
Number of Pages Date	39 pages + 4 appendices 17 May 2021
Degree	Bachelor of Music Pedagogy
Degree Programme	Music
Specialisation option	Early Childhood Music Education and Community Music
Supervisors	Annu Tuovila, DMus Hanna-Maija Aarnio, MMus
<p>In this project, I study how we could integrate sex education into early childhood music education. I investigate what sex education for children under seven years of age consists of and how the key themes can be found in the value base of music education. I study the subject especially through composing children's songs about the themes of sex education.</p> <p>Contemporary sex education assumes that all tuition includes elements of sex education. If sex education is introduced early enough, it can have a remarkably positive effect on personal growth. Music education offers a good opportunity to teach some attitudes and values, because in addition to facts, song lyrics always include attitudes and values. That is why I recognised a need to create songs that could expand the idea of promoting children's holistic well-being.</p> <p>In my project, I composed seven songs on the following themes of sex education: safety skills, reproduction, gender sensitivity, valuation of one's own body, gender diversity, safe intimacy, and parental acceptance. I wrote the lyrics together with a professional sex educator. Also, the sex education experts from the Family Federation of Finland (Väestöliitto), have checked the content. Also, some early childhood music education students have commented on the need for such music and usability of the seven songs I created.</p> <p>The songs are targeted at early childhood music education, early childhood education and sex education. Still the themes are suitable for all ages. I hope this project increases awareness of the possibilities of music education in fostering children's holistic well-being.</p>	
Keywords	Early childhood music education, early childhood education, sex education, composing, children's music

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lasten seksuaalikasvatus	2
2.1	Lyhyesti	3
2.2	Läheisyys ja itsetunto	6
2.3	Keho ja kehitys	8
2.4	Moninaisuus	9
2.5	Tunnetaidot	12
2.6	Turvataidot	12
2.7	Lapsen seksuaalioikeudet	13
3	Seksuaalikasvatus varhaisiän musiikkikasvatuksessa	15
3.1	Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteet	15
3.2	Opetussuunnitelmien perusteiden arvopohja	17
3.3	Lastenmusiikkikulttuuri	18
4	Työn toteuttaminen	19
5	Laulut kommentoitavina	21
5.1	Kehotunnekasvatuksen asiantuntijat	22
5.2	Musiikkipedagogiopiskelijat	25
6	Valmiit laulut	28
6.1	Turvataitomuistilista	28
6.2	Prinsessaninjatiikeri	29
6.3	Vauvan koti	30
6.4	Oma keho on ihana	31
6.5	Kanna kämmenellä	32
6.6	Oma itsesi	32
6.7	Omanlainen	33
7	Pohdinta	34
	Lähteet	37
	Liitteet	
	Liite 1: Tiedote opinnäytetyöstä 1	
	Liite 2: Suostumus tutkimukseen osallistumisesta 1	
	Liite 3: Tiedote opinnäytetyöstä 2	

Liite 4: Suostumus tutkimukseen osallistumisesta 2

1 Johdanto

Tarkastelen opinnäytetyössäni, miten seksuaalikasvatusta voisi yhdistää varhaisiän musiikkikasvatukseen. Koen, että monesta tärkeästä, lapsia mietityttävästä aiheesta välteään puhumasta käyttökelpoisen materiaalin puutteen vuoksi. Haluan myös herättää keskustelua musiikkikasvattajan roolista seksuaalikasvattajana. Musiikki on erittäin hyödyllinen väline asennekasvatukseen. Se on iloinen ja hauska tapa opettaa asioita. Lastenmusiikissa voidaan huomioida yhä muuttuvan ja moninaistuvan yhteiskunnan tarpeet.

Opinnäytetyössäni sävelsin lastenlauluja, jotka perustuvat nykytietoon alle kouluikäisen lapsen seksuaalikasvatuksesta. Laulut on tarkoitettu varhaisiän musiikkikasvatuksen, varhaiskasvatuksen ja perheiden käyttöön. Niitä voi käyttää soveltuvasti myös esimerkiksi terveydenhuollossa, alakoulussa tai nuorten opetukseen.

Työssäni etsin yhtymäkohtia seksuaalikasvatuksen ja musiikkikasvatuksen välillä. Tarkastelen sitä, millä tavoin lasten seksuaalikasvatus voisi näyttäytyä varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Pohdin sitä, miten voisin tehdä opetuksesta nykyaikaisen seksuaalikasvatustiedon mukaista. Tärkein osa työtäni ovat säveltämäni lastenlaulut, joiden on tarkoitus toimia kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen tukena. Toivon, että nämä laulut voisivat auttaa perheitä ja muita kasvatusympäristöjä parempaan seksuaalikasvatukseen.

Sanoitin laulut yhteistyössä ammatillisen seksuaalikasvattajan Terhi Suokkaan kanssa. Testasin lauluja useita kertoja ennen lopullisia versioita ja keräsin palautetta lauluistani. Esittelin lauluni Väestöliiton kehotunnekasvatuksen asiantuntijoille, joilta sain palautetta laulujeni asiasisällöstä ja hyödyllisyydestä seksuaalikasvatuksen kannalta. Esittelin lauluni myös varhaisiän musiikkikasvatuksen opiskelijoille, jolta sain palautetta muun muassa laulujen käytettävyydestä musiikkikasvatuksen näkökulmasta. Laulujani on kommentoinut myös opettajani Hanna-Maija Aarnio. Kaikkien yhteistyötahojen kanssa työskentely on laajentanut näkemystäni aiheesta ja auttanut minua parantamaan laulujeni laatua.

Kokemukseni mukaan musiikkikasvatuksessa ei kiinnitetä juurikaan huomiota siihen, että seksuaalikasvatus on osa lapsen kokonaisvaltaista kasvatusta, eikä sitä voi erottaa

mistään kasvatuksellisesta toiminnasta. Sen takia myös musiikkikasvatuksen alalla voisi lisätä koulutusta ja tietoisuutta siitä, millä tavalla seksuaalikasvatus liittyy tai voisi liittyä alaamme. Tähän puutteeseen pyrin opinnäytetyössäni vastaamaan.

Opinnäytetyöni rakenteessa luku kaksi käsittelee alle kouluikäisen lapsen seksuaalikasvatusta yleisesti. Luvussa kolme pureudun syvemmin siihen, mitä seksuaalikasvatus on musiikkikasvatuksen asiayhteydessä. Luku neljä esittelee toteutusprosessiani ja luku viisi laulujen kommentointitilaisuuksia. Luvusta kuusi löytyvät lauluni ja luvussa seitsemän työni tulosten pohdintaa.

2 Lasten seksuaalikasvatus

Opinnäytetyöni tietoperusta painottuu seksuaalikasvatukseen varhaiskasvatuksessa, sillä tiedonhakuni perusteella seksuaalikasvatuksen ja musiikkikasvatuksen yhdistämistä ei ole juurikaan kirjallisuudessa käsitelty. Suoria lähteitä seksuaalikasvatuksesta musiikkikasvatuksessa en löytänyt, mikä kertoo siitä, että suomenkieliselle materiaalille aiheesta on selkeä tarve.

Suomessa lasten seksuaalikasvatusta on tutkinut erityisesti Raisa Cacciatore. Hän on julkaissut useita kirjoja ja oppaita aiheesta yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa. Eniten olen käyttänyt lähteenä Cacciatoren ja Susanne Ingman-Fribergin (2016) toimittamaa kirjaa *Keho on leikki – Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Kirja on tarkoitettu varhaiskasvatuksen ja kotikasvatuksen käyttöön. Siihen on koottu artikkeleita eri kirjoittajilta ja se on mielestäni tällä hetkellä paras käsikirja alle kouluikäisten seksuaalikasvatukseen.

Seksuaalikasvatuskirjallisuus keskittyy usein nuorten seksuaalikasvatukseen, esimerkiksi Maria Oinosen ja Anni Susinevan (2019) *Seksuaalikasvattajan käsikirja*. Käytän kirjaa jonkin verran lähteenä, sillä siinä on esitelty hyvin kattavasti joitakin seksuaalikasvatuksen osa-alueita, esimerkiksi sukupuolen moninaisuutta.

Ennen kuin kasvattaja voi kohdata lapsen seksuaalisuuteen liittyviä asioita arvostavasti, hänen täytyy tutkia omaa seksuaalisuutta, seksuaalihistoriaa sekä seksuaalisuuteen liittyviä asenteita ja uskomuksia. Omat läpikäymättömät seksuaalihistorian asiat vaikuttavat siihen, mitä aiheita pystyy toisen ihmisen kanssa käsittelemään. (Pesonen, 2019, 34.)

Seksuaalikasvatuksesta käytetään jonkin verran vaihtoehtoista termiä kehotunnekasvatus. Termiä käyttää esimerkiksi Väestöliitto, joka linjaa kehotunnekasvatuksen olevan pienten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta (Väestöliitto 2021a). Molemmat termit ovat yhtä käyttökelpoisia. Kehotunnekasvatus kuvaa ehkä selkeämmin sitä, että keskiössä on tieto kehosta, sen suojaamisesta, tunnetaidoista ja sisäisestä kokemuksesta. (Ingman-Friberg ja Cacciatore 2016c, 84.) Käytän työssäni termiä seksuaalikasvatus, sillä se on terminä laajemmin käytössä.

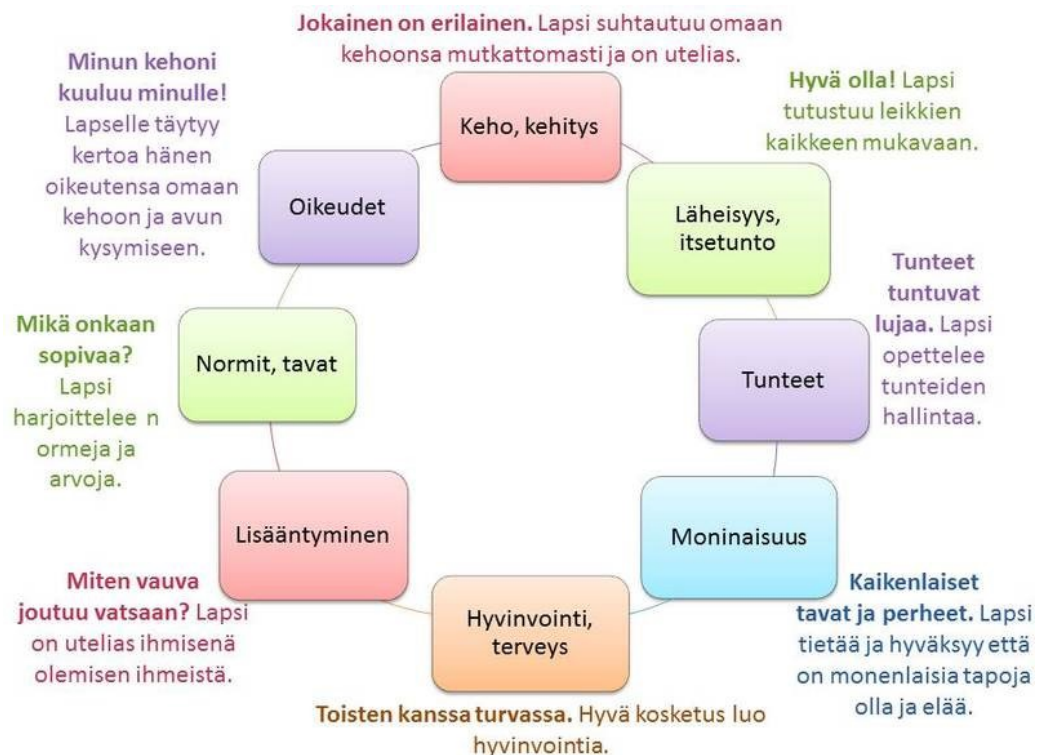
2.1 Lyhyesti

WHO on määritellyt vuonna 2010 seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Niissä määritellään kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen olevan lapsille ja nuorille annettavaa tietoa, joka on puolueetonta ja tieteellisesti todettua. Tietoa tarvitaan seksuaalisuuden kaikista osa-alueista. Kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen on tarkoitus tukea lapsia kehittämään taitoja, joiden avulla he voivat toimia saamansa tiedon pohjalta. Lisäksi sen tarkoitus on auttaa vastuullisen ja ennakkoluulottoman suhtautumistavan kehittämässä sekä oikeudenmukaisten yhteiskuntien rakentamisessa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010, 3.)

WHO:n seksuaalikasvatuksen standardit lisäävät velvollisuutta järjestää ikätasoista seksuaalikasvatusta myös varhaiskasvatuksessa (Ingman-Friberg ja Cacciatore 2016a, 12). Standardien mukaan ratkaisevassa asemassa seksuaaliterveyden parantamiseksi ovat lapset ja nuoret. Heidän tulisi saada tietoa siitä, mitä riskejä seksuaalisuudessa on, sekä tietoa seksuaalisuudesta voimavarana, jotta he voisivat suhtautua seksuaalisuuteen myönteisesti ja vastuullisesti. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010, 3.)

Standardeissa on määritelty kahdeksan seksuaalikasvatuksen aihealuetta (ks. kuva 1). Lapsi tarvitsee tietoa esimerkiksi kehosta, läheisyydestä, tunteista, hyvinvoinnista, moninaisuudesta, lisääntymisestä, normeista ja oikeuksista. Ajatus alle kouluikäisen lapsen seksuaalikasvatuksesta saattaa herättää kasvattajissa hämmennystä. Kyse ei ole kuitenkaan sellaisesta seksuaalisuudesta, johon liittyisi voimakkaasti aikuisten seksin kaltaiset teot, vaan lapsen seksuaaliterveydestä kokonaisuutena. (Ingman-Friberg ja Cacciatore 2016a, 12, sekä 2016c, 82.) Seksuaalisuus on voimavara ja rikkaus, joka ilmenee vauvasta lähtien ikätasoisella tavalla (Laru, Riihonen ja Cacciatore. 2016, 114.)

Kuva 1. Seksuaalikasvatuksen osa-alueet WHO:n standardien mukaan (Väestöliitto 2020)

Seksuaalikasvatus lähtee siitä, että lapset suhtautuvat uteliaasti omaan kehoon ja sen toimintoihin. Lapset tarvitsevat tietoa lisääntymisestä sekä sanoja puhua siitä. Kehon itsemääräämisoikeus on tärkeä seksuaalikasvatuksen aihe. Lapset hyväksyvät oman kehonsa ja ovat kiinnostuneita myös muiden kehoista. (Ingman-Friberg 2016, 41.) Seksuaalikasvatuksen tarkoitus on auttaa tunnetaitojen kehittämisessä, suojella lapsia hyväksikäytöltä ja myös auttaa heitä kohtelevaan muita ihmisiä hyvin (Cacciatore, Kauppinen ja Ingman-Friberg 2016, 95, 106).

Ihmisen seksuaalisuutta ovat biologiset ominaisuudet, kuten sukupuoli, kasvu ja kehitys sekä seksuaalinen suuntautuminen. Niihin kuuluvat myös psyykkiset ominaisuudet, kuten tunteet, minäkäsitys ja itsetunto. Kulttuurisia ja sosiaaliseen ympäristöön liittyviä seksuaalisuuden osia ovat esimerkiksi ihmissuhteet ja tapakulttuuri. (Oinonen ja Susineva 2019, 68.) Tärkeää on muistaa, että seksuaalisuus ei ole vain seksiin ja kehoon liittyvä asia, vaan paljon laajempi. Seksuaalikasvatuksessa ajatellaan, että ”seksuaalisuus on se, mitä olemme – seksi on sitä, mitä teemme.” (Oinonen ja Susineva 2019, 74.)

Seksuaalikasvatus on lapsen kokonaisvaltaista tukemista ja suojelua sekä ihmisoikeuksien toteutumisen varmistamista. Kaikilla ihmisillä on oikeus tietoon seksuaalisuudesta ja seksuaaliseen nautintoon. (Ilmonen ja Korhonen 2016, 110-111.)

Seksuaalikasvatus jo alle kouluikäiselle lapselle on tärkeää siksi, että esimerkiksi lapsen itsetunto, kehonkuva, tunne- ja vuorovaikutustaidot sekä monet muut tärkeät alueet kehittyvät ehkä eniten lapsen varhaisvuosina. Seksuaalikasvatuksen pitäisi alkaa mieluiten jo pikkulapsiaikana, sillä sen rooli ihmisen hyvinvoinnissa on hyvin olennainen. Olisi ihanteellista, että pienen lapsen seksuaalisuus opittaisiin näkemään normaalina osana ihmisen kasvua ja kehitystä. (Ingman-Friberg ja Cacciatore 2016b, 28-29.)

Jos emme anna seksuaalikasvatusta, lapsi saa sitä joka tapauksessa. Aikuinen ei välttämättä haluaisi häiritä seksuaalisuuden kehitystä, koska se tapahtuu itsestäänkin. Mutta lapsi ei kuitenkaan elä tyhjiössä, vaan omaksuu ympäristöstä arvoja, uskomuksia ja merkityksiä koko ajan. Lapsi voi saada tietoa seksuaalisuudesta isommilta lapsilta, ikätovereilta, mediasta, terveydenhuollosta ja keneltä tahansa lapsen kohtaamalta ihmiseltä. Jotta ympäristövaikutus ei olisi hallitsematon, aikuisten täytyisi tukea ja auttaa lapsen seksuaalisuuden kehityksessä. Kasvatusmallien tulisi olla lapsen terveyttä ja hyvinvointia edistäviä. (Ingman-Friberg ja Cacciatore 2016b, 30.) (Cacciatore ja Ingman-Friberg 2016, 64-65.)

2.2 Läheisyys ja itsetunto

Lapsen seksuaalisuus varhaislapsuudessa ilmenee esimerkiksi kiintymyssuhteiden ja varhaisen vuorovaikutuksen tarpeen kautta. Lapsella on jo syntyessään tarve kiinnittyä turvalliseen aikuiseen. Ensimmäiset kiintymyssuhteet antavat lapselle koko elämän kestäviä perusoletuksia muun muassa siitä, onko hän arvokas, hyväksytty ja rakastettu sellaisena kuin on. Lapselle muodostuu hoivan tai hoitamattomuuden tunnekokemuksista loppuelämän ajaksi vuorovaikutusmalleja siitä, mitä rakkaus on. Lapselle muodostuu lisäksi käsitys siitä, miten hänen tulee toimia saadakseen riittävästi hoivaa. (Laru ym. 2016, 117-118.)

Kaikki saavat haluta itselleen kosketusta, läheisyyttä ja hellyyttä, myös lapset. Aikuisen tulee olla saatavilla ja antaa lapselle sellaista läheisyyttä, jota lapsi tarvitsee. Seksuaalisuuden ilmeneminen vaihtelee kehityksen mukaan, ja esimerkiksi lapsen kehoitsetunto ja kehonkuva alkavat kehittyä jo varhaisissa ihmissuhteissa. Silloin lapsi alkaa vähitellen oppia rakkauden vastaanottamista ja osoittamista. (Laru ym. 2016, 114.) Aikuisen tehtävä on kasvattaa lasta arvostamaan itseään omana itsenään, ja kehittymään omassa tahdissaan.

Lapsen kehittyessä hänelle muodostuu vähitellen käsityksiä esimerkiksi siitä, onko hän hyvä omana itsenään ja onko hänen kehonsa arvokas. Hänelle alkaa hahmottua myös se, saako hän kokea mielihyvää sekä tavoitella hyväksyntää ja hellyyttä. Me aikuiset olemme vastuussa siitä, että kerromme lapselle hänen olevansa arvokas ja että lapsi saa tavoitella tarvitsemiaan asioita. Lapsen myönteisen minäkuvan tukeminen alkaa jo vauvaiässä ja jatkuu koko kehityksen ajan. (Laru ym. 2016, 114.)

Lapsi on aikuisen varassa. Hänen täytyisi saada riittävästi turvan ja ymmärretyksi tulemisen kokemuksia, jotta psyykinen kehitys olisi tasapainoista. Jotta lapsi oppisi ymmärtämään itseään, aikuisen täytyy ymmärtää ensin häntä. Kaikki kasvattajat ovat vastuussa varhaisen vuorovaikutuksen myönteisyydestä ja siitä, että osoitamme sanoin ja teoin arvostavamme lasta ja hyväksyvämmme hänet juuri omana itsenään. (Laru ym. 2016, 116.)

Pienen lapsen perustarpeita ovat huolenpito, uni, ruoka, puhtaus ja leikki. Näiden lisäksi lapsi tarvitsee aikuisen, joka tukee lasta psyykkisessä kasvussa. Siinä voidaan tukea

esimerkiksi kohtaamalla tunnetasolla juuri tämä lapsi, tukemalla tunnetaitojen kehitymisessä ja vastaamalla lapsen viesteihin. Lapsi tarvitsee kokemuksen, ettei häntä jätetä yksin, sekä hoivaa, katsekontaktia ja yhteyttä toiseen ihmiseen. Hoiva on esimerkiksi sitä, että huomaamme vauvan hymyn, vastaamme hänen iloonsa ja jaamme kokemuksia yhdessä hänen kanssaan. (Laru ym. 2016, 116.) Jo vauvasta asti lapsen on tärkeää saada kokemuksia siitä, että muut iloitsevat hänen kanssaan, ja että hän voi pyytää rakkaita ihmisiä osoittamaan hellyyttä (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 29).

Lapselle tulee olla paljon läsnä. Lasta kannattaa koskettaa ja hänelle tulisi puhua paljon. Häntä voi pitää sylissä, silittelä, helliä ja kutitella, mikä rakentaa myönteistä kehokuvaa. Aikuisen ihailu ja rakkaus ovat välttämättömiä, sillä ne kehittävät lapsen minäkuvaa ja tunne-elämää myönteisesti. Kun lapsi saa olla hyväksytty ja turvassa toisen ihmisen kanssa, hän oppii, mitä on hyvä läheisyys. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 29-30.)

Lapsi ymmärtää olevansa tärkeä ja toivottu, kun aikuinen katsoo hymyillen silmiin. Lapsen nimen sanominen usein, laulaminen lapselle ja kaikenlainen hyväksyvä vuorovaikutus ilmaisee lapselle, että hän on muille ihmisille tärkeä. Tärkeää on myös pitää lasta lähellä ja lohduttaa, esimerkiksi keinuttelemalla ja puhelemalla hellästi. Tunnetaidot alkavat kehittyä aikuisen rauhoittelusta. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 32.)

Positiivinen fyysinen kontakti, esimerkiksi keho vasten kehoa oleilu tai hypytysleikit, on lapselle hyvin tärkeää. Se vahvistaa itseluottamusta ja myönteistä kehonkuvaa viestittäen, että läheisyyttä on tarjolla ja se on turvallista. Vauva viestii myös omista kiintymyksen tunteistaan äänin ja liikkein. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 32.)

Kun lapsi saa tuntea olevansa ihailun ja rakkauden keskipiste ilman pelkoa häpeästä tai fyysisestä kurinpidosta, hänestä tulee itseään rakastava ja omasta itsestään nauttiva ihminen. Hän oppii, että ilo, ylpeys ja nautinto omasta itsestään ja rakkaudesta on sallittua ja hyvää. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 32-33.)

Läheisyyden ja itsetunnon osa-alueiden vahvistamiseen sävelsin laulun *Kanna Kämme-nellä*, jossa käsitellään useita tämän alaluvun teemoja (ks. 6.5). Lisäksi laulu *Omana itsenäsi* (ks. 6.6) on tarkoitettu avuksi aikuisen myönteisten tunteiden sanoittamiseen vanhemmalta lapselle.

2.3 Keho ja kehitys

Seksuaalikasvatuksen yhtenä tavoitteena voidaan pitää myönteisen kehonkuvan vahvistumista. Esimerkiksi 0-4-vuotias lapsi hyväksyy itsensä ja osaa rakastaa itseään. Tässä iässä saatu hellyys ja hoiva vaikuttavat siihen, miten kehokuva muodostuu jatkossa. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 29.) Kuitenkin itsensä hyväksyntä ja nautinto omasta itsestä saattavat heiketä, jos myönteistä kehonkuvaa ei vahvisteta riittävästi. Aikuiset ovat vastuussa siitä, että lapsi saa myönteisen kehonkuvan malleja sekä hellää ja hyväksyvää kosketusta.

Lapsi tutkii kehoaan, ihmettelee ja ihastelee. Hän nauttii alastomuudesta. Lapsi kosketelee itseään ja löytää vähitellen jokaisen kohdan kehostaan. Aikuisten on tärkeää kertoa kaikille kehonosille nimet ja tarkoitukset. Jos joillakin kehonosilla on lempinimiä, lapsen on tärkeää osata silti myös sellaiset nimet, joita ympäröivässä yhteiskunnassa käytetään. Suomalaisessa yhteiskunnassa tällä hetkellä eniten käytössä ovat termit pimppi ja pippeli. Nimien tietäminen vahvistaa turvataitoja, sillä ilman sanoja lapsen on vaikeampi kertoa, jos on tapahtunut kaltoinkohtelua. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 29, 39.)

Lapsi oppii tuntemaan kehonsa ja on utelias myös muiden kehoista. Lapsi tuntee hyvää rakkautta itseään, kehoaan ja peilikuvaansa kohtaan. Lapsi ihastelee ja rakastaa myös ympäristön asioita: muita lapsia, aikuisia ja leluja. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 38.) Aikuisen tehtävä on osoittaa lapselle hyväksyntää hänen kiintymyksestään. Ihastus ja kiintymys ovat ihania ja kauniita asioita.

Lapsi huomaa hellyyden ja rakkauden osoitusten tuntuvan koko kehossa hyvältä. Niitä voivat olla esimerkiksi halit ja pusut muiden kanssa sekä itsensä hellittely. Lapsi voi nauttia esimerkiksi pehmeiden peittojen tunnusta iholla. Hän hyväilee itseään koko kehon alueelta, sillä kaikki osat ovat hänelle tasavertaisia, luonnollinen osa häntä. Sukuelinten alueelta hyväily on yksi alue muiden joukossa. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 41.)

Unnutus on sana, jota käytetään siitä, kun lapsi hyväilee itseään. Lapsi saattaa sillä tavoin hakea lohtua, viihdyttää tai rauhoittaa itseään. Unnutuksessa ei ole kyse aikuisten

itsetyydytyksestä vaan se on lapsen omanlainen tapa nauttia kehostaan. Tärkeää on muistaa välittää lapselle tieto siitä, että itsensä koskettelu ja hyväily on luonnollista ja luvallista. Samalla aikuiset voivat osoittaa lapselle sopivan ajan ja paikan unnuttamiseen, joka voi olla esimerkiksi omassa sängyssä. (Väestöliitto 2021b.)

Lapset tarvitsevat laajasti tietoa kehosta, kehonkuvasta ja tunteista niihin liittyen (Oinonen ja Susineva, 2019, 62). Jokainen ihminen on omanlaisensa. Aikuisen on hyvä toiminnallaan ja sanoillaan osoittaa, että kaikki ihmiset ja kaikkien kehot ovat erilaisia ja samalla yhtä arvokkaita. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 39.) Seksuaalikasvatuksen tavoitteena on auttaa lasta kokemaan oma kehonsa arvokkaana ja hyvän kohtelun arvoisena. Aikuinen vahvistaa tätä kokemusta sekä sanallistaen että oman toimintansa kautta kohtelemalla lasta arvostavasti.

Lapset ovat kiinnostuneita kehityksestä myös lapsuuden jälkeen, muiden ihmisten kehoista ja siitä, millaiseksi hänen kehonsa tulee kehittymään. Yksi lapsia kiehtova, mutta aikuisia usein hämmentävä asia on lisääntyminen. Lapsille on tärkeä kertoa asiasta totuudenmukaisesti, mutta turhaan jaaritteluun ei tarvitse alkaa. Vauvat saavat alkunsa esimerkiksi niin, että pippeli laitetaan pimppiin. Toisinaan vauvan voi saada keinohedelmöityksen avulla. (Kihlström 2020, 100.)

Myönteisen kehonkuvan vahvistamiseen sekä jokaisen yksilön yhtäläiseen arvostukseen ja suojeluun keskityn laulussani *Oma keho on ihana* (ks. 6.4). Siinä vahvistetaan myös kehosta huolen pitämisen sekä turvataitojen syvempää ymmärrystä. Laulussani *Vauvan koti* (ks. 6.3) kerron lisääntymisestä lapsentasoisesti ja lempeästi.

2.4 Moninaisuus

Lapsen on tärkeää saada ikätasoista tietoa siitä, että kaikilla erilaisilla ja samanlaisilla ihmisillä on samanarvoiset oikeudet. Moninaisuus on sitä, että jokaisella on useita ominaisuuksia ja rooleja. Ihmisten erilaiset ominaisuudet ja taustaryhmät voivat liittyä muun muassa sukupuoleen, seksuaalisuuteen, ulkonäköön, vammaisuuteen, fyysiseen ole-

mukseen, sosioekonomiseen asemaan, kulttuuriin, kieleen tai uskontoon. (Mitä on moninaisuus 2021.) Käsittelen tässä alaluvussa eniten sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuutta, sillä se liittyy kiinteimmin työni aiheeseen. Kuitenkin kaikki muutkin moninaisuuden tavat tulisi ottaa huomioon opetuksessa.

Sukupuolen moninaisuuden huomioimisessa merkittävää on se, että sukupuolia on enemmän kuin kaksi. Samalla juridinen sukupuoli käsittää Suomessa vain miehen ja naisen. Sukupuolen moninaisuus tarkoittaa sitä, että biologinen ja sosiaalinen sukupuoli ovat eri asioita ja ihminen voi tuntea olevansa jotain muuta kuin oletettu sukupuolensa. (Oinonen ja Susineva 2019, 62.)

Sukupuoli-identiteetti on ihmisen oma kokemus sukupuolestaan, ja se muodostuu yleensä varhaislapsuuden aikana. Se ei välttämättä vastaa syntymässä määriteltyä tai ole kumpikaan vaihtoehdoista mies ja nainen. Olisi tärkeää antaa ihmisen määritellä itse oma sukupuolensa, sillä se lisää hänen hyvinvointiaan. (Oinonen ja Susineva 2019, 62.)

Heteronormatiivisuus on ajattelu- ja asennoitumistapa, jossa ei tunnusteta seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen kirjoa. Siihen sisältyy normatiivinen heteroseksuaalisuus, jonka mukaan heteroseksuaalisuus arvotetaan muita paremmaksi tai ainoaksi vaihtoehdoksi. Siihen sisältyy myös sukupuolinormatiivisuus, jossa ajatellaan maailmassa olevan vain naisia tai miehiä. Tässä ajattelussa naisen ja miehen täytyy myös ilmaista sukupuoltaan ”oikealla tavalla”. Nämä ajattelutavat ovat läsnä jokaisen ihmisen elämässä riippumatta sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. (Tigerstedt & Heikkinen, 2019, 30.)

Lapsen kasvattaminen tiettyyn sukupuoleen ja seksuaalisuuteen alkaa usein jo ennen syntymää. Silloin vanhemmat ja muut läheiset ovat kiinnostuneita syntyvän lapsen sukupuolesta. Kuitenkin he samalla ajattelevat, ettei lapsella ole painetta kehittyä tiettyyn suuntaan vaan tämä saa kasvaa rauhassa omanlaisekseen. Lapsen oletettu sukupuoli kuitenkin ohjaa jossain määrin jokaisen ihmisen ajattelua ja toimintaa, esimerkiksi tarvi-kehankintoja ja visiointia lapsen tulevaisuudesta. Kukaan ei ole immuuni hetero- ja sukupuolinormatiivisuudelle, mikä on tärkeää ymmärtää. (Tigerstedt & Heikkinen 2019, 30.) Näin ollen myöskään me musiikkikasvattajat emme ole vapaita tästä ajattelutavasta.

Kaikilla ihmisillä on mahdollisuus purkaa normatiivisuutta omassa elämässään (Tigerstedt & Heikkinen, 2019, 30). Niin myös musiikkikasvattajilla. Meidän täytyy opetella tunnistamaan normatiivisuus, jotta voimme purkaa sitä omassa arjessamme.

Vaikka hetero- ja sukupuolinormatiivisuus vaikuttaa kaikkiin ihmisiin, sen vaikuttaa eniten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. He saattavat sosiaalisesta paineesta joutua salaamaan esimerkiksi sukupuolensa tai seksuaalisen suuntautumisensa. Samalla yhteiskunnan voimakkaista normeista, esimerkiksi sukupuolen ilmaisun mallin kapeudesta, kärsivät kaikki. (Tigerstedt & Heikkinen, 2019, 30.) Emme siis voi koskaan tietää, kuka kuuluu tai ei kuulu sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin. Lapsemmekin voivat kärsiä siitä, kuinka vähän liikkumavaraa oletetun sukupuolen ilmaisun malli tarjoaa.

Nuoret saattavat kärsiä sosiaalisesta paineesta esiintyä biologisen sukupuolensa normiston mukaan. Tämä voi näkyä esimerkiksi pukeutumiseen, meikkaamiseen, harrastuksiin ja jopa ammattiin liittyvissä valinnoissa. Normitus ei kuitenkaan ala vasta yhtäkkiä lasten tullessa murrosikään, vaan se alkaa jo sikiöaikana, kun lapsen sukupuoli kiinnostaa kaikkia. (Tigerstedt & Heikkinen 2019, 30-31.) Näin ollen myös alle kouluikäisten lasten kohdalla olisi tärkeää huomioida yhteiskuntamme voimakas normatiivisuus ja tehdä aktiivisia valintoja sen vähentämiseksi.

Myös kulttuurinen monimuotoisuus tulisi ottaa seksuaalikasvatuksessa huomioon. Seksuaalikasvatuksessa tulisi olla avoin sille, että ihminen voi kuulua samanaikaisesti moniin eri kulttuureihin ja yhteisöihin. Kasvattajan täytyy muistaa, että se, mitä meille on opetettu ja mitä me opetamme normaalina, suomalaisena seksuaalikasvatuksena, on lopulta kulttuurista. Olisi tärkeää luoda monipuolista representaatiota monenlaisista ihmisistä sekä tulla tietoiseksi oman kulttuurin näkymättömistä pelisäännöistä voidakseen tukea myös eri kulttuureihin kuuluvia ihmisiä. (Wekesa 2019 36, 38.)

Sukupuolen moninaisuutta ja kaikkien yhtäläistä arvokkuutta käsittelem laulussani *Omanlainen* (6.7). Myös *Prinsessaninjatiikerissä* (6.2) tuon esille moninaisuuden kunnioitusta ja jokaisen vapautta ilmentää itseään haluamallaan tavalla. Jokainen lauluni on pyritty sanoittamaan sukupuolen ja muuta moninaisuutta kunnioittavaksi. Erityishuomiota sukupuolinormatiivisuuden välttämiseen kiinnitin laulussa *Vauvan koti* (6.3).

2.5 Tunnetaidot

Seksuaalikasvatukseen sisältyvät myös tunnetaidot. Tarkoituksena on esimerkiksi oppia tunnistamaan, miltä minusta tuntuu. Miltä tuntuvat myönteinen tai kielteinen tunne? Entä osaanko ilmaista sen? Millaista kosketusta haluan vai haluanko ollenkaan? Onko minulla lupa tarvita apua? Lapsen on tärkeä oppia tunnetaitoja, sillä esimerkiksi omien epävarmuuksien tunnistaminen sekä tunteen kuunteleminen auttaa suojaamaan itseä. Aikuisilla on merkittävä rooli turvallisen ilmapiirin luomisessa, kuuntelemisessa ja tunteenilmaisun sallimisessa, jotta lapset uskaltavat ilmaista niitä. (Cacciatore ym. 2016, 106-108.)

Myös me musiikkikasvattajat olemme vastuussa siitä, että lapsi saa kuunnella omia tunteuksiaan ja tarpeitaan opetustilanteessa, eikä tule pakotetuksi asioihin, jotka tuntuvat kielteiseltä. Ammattikasvattaja voi tukea lapsen ja vanhemman myönteistä läheisyyttä sanoittamalla sitä, millaisista asioista myönteinen läheisyys koostuu ja antamalla vapaan ilmapiirin kaikille tuntea hellyyttä ja olla rohkeasti hellä rakkaille ihmisilleen.

Seksuaalikasvatukseen kuuluu myös vuorovaikutustaitojen opettelu. Keskeistä olisi oppia tasa-arvon käsite sekä toisen itsemääräämisoikeuden kunnioittamista. Ihmissuhteissa herääviä tunteita olisi hyvä opetella ilmaisemaan rakentavasti sekä pettymyksiä opetella sietämään. (Oinonen ja Susineva 2019, 84.)

Lauluni *Turvataitomuistilista* (6.1) liittyy myös tunne- ja vuorovaikutustaitoihin. Laulussa käytetään tunnetaitoja tunteiden tunnistamisesta niiden luvallisuuteen ja ääneen sanomiseen.

2.6 Turvataidot

Aikuinen on vastuussa lapsen turvallisuudesta, ja lapselle pitää antaa myös keinoja puolustaa itse itseään (Cacciatore ym. 2016, 95). Aikuinen voi sanallistaa, että erityisesti uikkarien alle jäävät alueet ovat yksityisiä ja arvokkaita. Omasta kehosta ja siitä, miten

muut saavat sitä koskea, saa määrätä jokainen itse. (Ingman-Friberg ja Cacciatore 2016b, 26.)

Lapset saattavat haluta tutkia kehoja yhdessä tai leikkiä esimerkiksi lääkärileikkiä. Niissä lapsen tulisi oppia ilmaisemaan omat tarpeensa ja rajansa. Jokaisella on oikeus sanoa ei kosketukselle. Kun muillakin on omat tarpeensa ja rajansa, lapsi oppii kunnioittamaan niitä ja siinä kehittyä empatiataitoja. Lapset eivät saa jatkaa sellaista kosketusta, jota toinen ei halua. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 43.)

Turvataitoja ovat taidot, joiden avulla lapsi voi suojella itseään. Niihin kuuluu esimerkiksi tämä kolmen kohdan sääntö (Cacciatore, Kauppinen ja Ingman-Friberg 2016, 98), jota lasten kanssa voi harjoitella.

1. Sano EI!
2. Lähde pois.
3. Kerro tutulle ja turvalliselle aikuiselle

Seksuaalikasvatuksella on merkittävä rooli ihmisen kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa. Tulevissa ihmissuhteissa on paremmat edellytykset tunnistaa omia tarpeitaan ja halujaan sekä suojella itseään erilaisilta väkivallan muodoilta, jos ihminen on saanut tietoa sekä taitoja tarpeeksi. (Oinonen ja Susineva 2019, 90.) Mielestäni myös musiikkikasvatustajien olisi hyvä tietää tämä, sillä se voi auttaa lasta suojaamaan itseään.

Kolmen kohdan listan aiheesta sävelsin lauluni *Turvataitomuistilista* (6.1). Laulussa tunnustetaan tilanteita, joissa tuntuu ikävältä sekä opetellaan sanomaan ei, lähtemään pois ja kertomaan aikuiselle kokemastaan.

2.7 Lapsen seksuaalioikeudet

Kaikilla on oikeus seksuaalielämään, joka on turvallista, nautinnollista ja tasapainoista. Seksuaalioikeus on myös se, ettei joutuisi painostetuksi mihinkään seksuaalisiin tekoihin. Nämä oikeudet koskevat ihan kaiken ikäisiä ihmisiä, myös lapsia. Lapsen seksuaalielämä on tietenkin erilaista kuin aikuisen, mutta se on silti olemassa, sillä seksuaalisuus

kuuluu lapsen luonnolliseen kehitykseen. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi saa tutustua omaan kehoonsa ja hakea nautintoa läheisyydestä ja kosketuksesta itsensä kanssa. Lapsi saa nauttia myös muiden ihmisten läheisyydestä, ja se on osa lapsen seksuaalisuutta. (Ilmonen ja Korhonen 2016, 110-111.)

Lasten seksuaalisuus on monissa yhteiskunnissa tabu eli sellainen asia, josta ei ole sopivaa puhua. Jos lasten seksuaalisuudesta ei voi puhua, sen seurauksena usein lasten seksuaalioikeudet eivät toteudu. Jotta lapsi voisi nauttia seksuaalisuudesta ja hänen seksuaalisuutensa pysyisi turvassa kaltoinkohtelulta, hänen täytyy saada riittävästi tietoa. (Ilmonen ja Korhonen 2016, 110-112.)

Lapsella on oikeus aikuiseen, joka kertoo lapselle seksuaalioikeuksista aloitteellisesti, koska muuten lapsi ei voi tietää niistä. On myös oikeus saada tietää, että lapsi saa päättää itse omasta kehostaan ja että hän saa kertoa tarpeistaan ja tunteistaan. Lapsella on oikeus tietää myös se, että hän saa puhua sukupuolikäsityksistään ja ilmaista sekä tutkia sukupuoltaan haluamallaan tavalla. Lapsella on myös oikeus tietää, että turvalliselta aikuiselta voi kysyä apua. Hyvä keskusteluyhteys aikuiseen on tarpeen esimerkiksi mahdollisissa hyväksikäyttö- tai kiusaamistilanteissa. Aikuisten tulee pitää huoli lapsen seksuaalioikeuksien toteutumisesta. (ks. luku 2.6.) (Ilmonen ja Korhonen 2016, 110-112.)

Oikeus yksityisyyteen on myös seksuaalioikeus. Se tarkoittaa sitä, että esimerkiksi omaa seksuaalisuutta saa toteuttaa omassa rauhassa, ja lapsella saa olla rajat sille, kuinka lähelle päästää ihmisiä. Oikeuksia ovat myös oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi sekä oikeus tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen. Lapsella on siis oikeus päättää omaan seksuaalisuuteen ja kehoon liittyvistä asioista. Lapsi tarvitsee tietoa siitä, että seksuaalioikeudet koskevat myös muita ihmisiä. (Oinonen ja Susineva 2019, 58-59.)

Lapsen seksuaalioikeuksiin kuuluu oikeus sanoa asioita ääneen ja kysyä. Lapsella on oikeus olla tietämätön ja saada itselle tärkeää tietoa. Hänellä on oikeus omaan kehoonsa ja olla turvassa. On ihmisoikeus saada tukea turvalliseen kasvuun ja kehitykseen kokonaisvaltaisesti. Lapsella on oikeus koskemattomuuteen, turvalliseen kasvuun ja kehitykseen sekä iän mukaiseen tietoon omasta kehosta, sosiaalisista taidoista ja normeista. (Ingman-Friberg ja Cacciatore 2016b, 29.)

3 Seksuaalikasvatus varhaisiän musiikkikasvatuksessa

Tässä luvussa tarkastelen musiikkikasvatuksen ja seksuaalikasvatuksen yhtymäkohtia. Tietoperustana käytän taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteita, musiikin varhaiskasvatuksen kirjallisuutta sekä kirjallisuutta sukupuolentutkimuksesta.

Lastenmusiikin tarkastelu muusta kuin kasvatuksellisesta näkökulmasta ei ole helppoa jo siksi, että musiikkikasvatus on osa suomalaisten päiväkotien kasvatusohjelmaa. Lastenmusiikkia käytetään kasvatuksellisiin tarkoituksiin hyvin laajasti maassamme ja se on osa lähes kaikkien suomalaisten lapsuutta. (Leppänen 2010, 116.) Tästä syystä koen tärkeänä lastenmusiikin eettisyyden tarkastelun.

3.1 Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteet

Esittelen tässä alaluvussa musiikin varhaiskasvatuksen ja seksuaalikasvatuksen yhtymäkohtia. Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirjassa (2017) kerrotaan varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnan sekä musiikkileikkikoulutoiminnan tavoitteista. Ensisijaisena tavoitteena pidetään lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisäämistä, joka on keskeinen teema tässä opinnäytetyössäni.

Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi koostuu fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta ja emotionaalisesta hyvinvoinnista. (Lindeberg-Piironen ja Ruokonen 2017, 349.) Sen osat alueita ovat myönteisen minäkuvan muodostuminen sekä sosiaalisen ja tunne-elämän vahvuuksien kehittäminen musiikin avulla (Lindeberg-Piironen ja Ruokonen 2017, 354).

Seksuaalikasvatus on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioimista (ks. luku 3). Koska musiikkitoiminnan ensisijaisena tavoitteena pidetään lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisäämistä, voimme päätellä seksuaalikasvatuksen huomioimisen opetuksessa lisäävän lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia musiikkitoiminnassa.

Musiikkikokemusten elämyksellisyys ja lumous aktivoivat lasta toiminnallisuuteen sekä tempaavat mukaansa. Musiikin (ja muiden taiteiden) avulla oppiessa lapsi saa iloa. (Lindeberg-Piironen ja Ruokonen 2017, 351.) Siksi koen, että myös vaikeita ja monimutkaisia asioita, jollaisia seksuaalikasvatuksen teemat saattavat olla, on helppo käsitellä musiikin välityksellä.

Varhaisiän musiikinopettajat ry (VaMO ry.) kertoo varhaisiän musiikinopetuksen tavoitteita olevan muun muassa sosiaalisemotionaaliset, kognitiiviset ja psykomotoriset tavoitteet. Tavoitteet pohjautuvat ympäröivän yhteiskunnan, kulttuurin ja siinä vallitsevan ihmiskäsityksen sekä muun muassa opettajan arvomaailman varaan. (Lindeberg-Piironen ja Ruokonen, 2017, 353.) Tämän perusteella muuttuvassa yhteiskunnassa myös varhaisiän musiikinopetuksen arvomaailma päivittyy, ja näin lisääntyy myös tarve tavoitteiden kehittämiseksi.

VaMO ry:n mukaan pienten lasten opetuksessa on ensisijaisena tavoitteena lapsen kokonaispersoonallisuuden kasvun ohjaaminen ja esimerkiksi musiikilliset tavoitteet tulevat vasta tämän jälkeen (Lindeberg-Piironen ja Ruokonen 2017, 353). Voidaan ajatella, että kokonaispersoonallisuuden kasvun ohjaaminen musiikkikasvatuksessa tarkoittaa lapsen käsittämistä kokonaisena ihmisenä, myös seksuaalikasvatuksellisine tarpeineen.

Musiikkitoiminnan teemojen valinnat ovat yhteneviä varhaiskasvatuksessa ja varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Aiheita voi valita esimerkiksi lasten ideoista, arjesta ja ajankohdaisista asioista. Teemojen sisälle on tarkoitus linkittää musiikilliset tavoitteet. Kaiken kaikkiaan opettajalla Suomessa on hyvin suuri vapaus suunnitella toimintaa oman näkemysensä mukaan. (Lindberg-Piironen ja Ruokonen 2017, 359.)

Musiikkikasvattajan on tarkoitus antaa omat tietonsa ja taitonsa oppilaiden käyttöön. Lisäksi niitä tulee laajentaa jatkuvasti. Opettajan tulisi ymmärtää olevansa lapsia varten. Hänen tulee miettiä mitä, miksi ja miten toimii, jotta oppisi reflektoimaan toimintaansa. (Lindberg-Piironen ja Ruokonen 2017, 360.) Tämän perusteella opettajan velvollisuus on antaa lapsille kaikki se tieto, jota nämä tarvitsevat. Lisäksi tiedot ja taidot eivät ole koskaan täysin valmiit, vaan toimintaa voi aina kehittää.

Musiikkikasvattajan tulisi miettiä tarkkaan, miksi opettaa, mihin pyrkii opetuksella ja miten lapsi hyötyy toiminnasta. Järkevintä on edetä tutusta tuntemattomaan ja helposta monimutkaiseen. Musiikilliset ainekset olisi hyvä integroida myös muihin kasvatuksen

osa-alueisiin, esimerkiksi tiedolliseen opetukseen. (Lindberg-Piironen ja Ruokonen 2017, 361.) Jos siis musiikkikasvattaja haluaa integroida tiedollista opetusta opetuksensa, suositeltava etenemistapa olisi edetä tutuista ja helpoista asioista tuntemattomampiin ja monimutkaisempiin.

3.2 Opetussuunnitelmien perusteiden arvopohja

Olen perehtynyt taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin (2017), joille myös musiikkileikkikoulutoiminta pohjautuu. Tarkastelen tässä alaluvussa seksuaalikasvatuksen yhtenevyyttä taiteen opetussuunnitelmien perusteiden kanssa. Pohdin myös musiikkikasvattajan vastuuta kokonaisvaltaisen kehityksen tukemisessa.

Perusteiden tausta-arvoja ovat ihmisoikeuksien, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon sekä kulttuurisen moninaisuuden kunnioitus. Tärkeitä arvoja ovat myös jokaisen ihmisen aintulaatuisuus ja arvokkuus, sukupuolen moninaisuuden kunnioitus sekä sukupuolten tasa-arvon edistäminen. (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet 2017, 10, 12.) Tämän perusteella opetuksen arvot yhtenevät seksuaalikasvatuksen useiden keskeisten teemojen kanssa.

Taiteen perusopetuksen tehtävä on rakentaa taiteen avulla kestävää tulevaisuutta. Opetuksen on tarkoitus kehittää ajattelun taitoja ja ihmisenä kasvamista. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilaitokselle on laadittu lain vaatimat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat. (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet 2017, 10.) Näin ollen seksuaalikasvatus on hyvin yhtenevä taiteen perusopetuksen tehtävän kanssa, sillä myös seksuaalikasvatuksella pyritään kestävän tulevaisuuden, ajattelun taitojen ja ihmisenä kasvamisen tukemiseen (ks. luku 2).

Taiteen perusopetuksen oppimisympäristöjä ovat tilat, yhteisöt ja käytännöt, joissa opitaan ja opiskellaan. Oppimisympäristöjen on tarkoitus olla turvallisia fyysisesti, sosiaalisesti ja psyykkisesti. Oppimisympäristön ilmapiiri on myönteinen ja avoin. Sen on tarkoitus rohkaista ja innostaa oppilaita kehittymään osaajina. (Taiteen perusopetuksen ope-

tussuunnitelmien perusteet. 2017, 12.) Näin ollen oppimisympäristöjä halutaan myös kehittää sosiaalisesti ja psyykkisesti turvallisiksi myös esimerkiksi moninaisuuden huomiointaviksi.

Taiteen perusopetuksen toimintakulttuurin on tarkoitus edistää oppimista ja kestäväää hyvinvointia. Jotta se toteutuisi, tarvitaan kunnioittavaa ja välittävää vuorovaikutusta sekä aitoa kohtaamista. Yhteisön jäsenillä tulisi olla kokemus osallisuudesta. Osallisuuden toteutuminen vaatii sen, että toimitaan yhdessä ja kaikki otetaan mukaan toimintaan. (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet 2017, 12.)

3.3 Lastenmusiikkikulttuuri

Taru Leppänen (2010) on tutkinut seksuaalikasvatuksen teemoja teoksessaan *Vallatonta musiikkia – lastenmusiikkikulttuuri 2000-luvun Suomessa*. Hänen mukaansa lastenlaulujen sanoituksissa esimerkiksi sukupuoli esitetään usein perinteisillä tavoilla. Ei ole helppoa löytää lastenlauluja, jotka eivät sitoudu kaksijakoiseen sukupuolijärjestelmään, joka on hierarkkinen ja epäsymmetrinen (ks. myös 2.4). (Leppänen 2010, 79.)

Useissa lastenlauluissa tytöt ovat passiivisessa ja pojat aktiivisen toimijan roolissa. Usein jopa sävellajiksi on valittu pojista kertovissa lauluissa duuri ja tyttöjen lauluissa molli. Pojat voivat esiintyä lastenlauluissa norminrikkojina tai pelottavina hahmoina, esimerkiksi merirosvoina, usein hyvin aktiivisina toimijoina. Jopa Suomen itsenäisyydestä kertovissa lauluissa itsenäisyys on miesten työn ansiota. Nationalististen laulujen tarkoitus on kasvattaa poikia valmiuteen puolustaa kansallista tilaa. (Leppänen 2010, 76, 79.)

Leppäsen mukaan naista kuvataan lastenlauluissa useammin ulkonäkönsä ja kehonsa mukaan, kun taas miestä omaisuuden mukaan. Naiset ja äidit liitetään yhteen hoivan ja kotitöiden kanssa lukemattomissa lastenlauluissa, jopa silloin kun kyse on eläinäideistä. Lastenlaulujen sankarit ja päähenkilöt ovat sen sijaan enimmäkseen miehiä. Myös esimerkiksi julkinen ja yksityinen tila on sukupuolitettu useissa lastenlauluissa perinteisellä ja stereotyyppisellä tavalla. Isovanhempien kodin kutsuminen isoäidin mukaan mummolaksi lastenlauluissa on tästä hyvä esimerkki. (Leppänen 2010, 73-75, 78.)

Ammatit lastenlauluissa ovat yleensä sellaisia, joiden edustajat Suomessa ovat yleensä miehiä. Joissain näissä lauluista esitetään sukupuolten ominaisuuksia perinteisesti, jossa mies on julkinen ammatinharjoittaja ja nainen kahvinkeitäjä ja lastenhoitaja. Lisäksi työtä arvotetaan: tyyppilliset naisten työt nähdään leppoisana puuhasteluna, vaikka kyse on työstä siinä mitä kodin ulkopuolinenkin työ. (Leppänen 2010, 84, 87.)

Suomessa muiden Pohjoismaiden ohella ammatit ovat voimakkaasti eriytyneet miesten ja naisten ammatteihin. Koska ammattien jakautuminen sukupuolen mukaan alkaa jo suomalaisissa lastenlauluissa, kasvatamme lapsia sukupuolittuneeseen työelämään jo kauan ennen ammatinvalinnan ajankohtaistumista. (Leppänen 2010, 88.) Näin ollen tasa-arvon edistämiseksi meidän täytyisi tehdä töitä tilanteen tasapainottamiseksi.

Julkisesti hellyyden osoittaminen lasta kohtaan on kulttuurissamme miehille vaikeampaa kuin naisille (Leppänen 2010, 109). Ammattikasvattajan, esimerkiksi muskariopettajan, tehtävä on rohkaista ja antaa hellyydelle tilaa. Lisäksi voimme vaikuttaa siihen, minkälaista lauluperinnettä ylläpidämme. Voisimme toimia niin, että esimerkiksi laulukuvastossa myös isät hoitavat ja hellivät lapsiaan (Leppänen 2010, 87).

4 Työn toteuttaminen

Keväällä 2019 ystäväni, ammatillinen seksuaalikasvattaja Terhi Suokas, ehdotti opinäytetyöni aiheeksi turvataitomuskarin kehittämistä. Innostuin kovasti ideasta, sillä seksuaalikasvatus on aina kiinnostanut minua sekä henkilökohtaisella että ammatillisella tasolla. Henkilökohtaisella siksi, että kuulun itse sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin sekä haluan kehittyä vanhemmuudessa. Ammatillisesti koin, että tällaista ei ole ennen tehty, mutta aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen. Suunnitelmanamme oli kehittää uudenlainen varhaiskasvatustuokion malli. Opetuksen sisältö koostuisi seksuaalikasvatuksen teemoista ja se toteutettaisiin musiikkileikkikoulun työtavoilla.

Aloimme suunnitella muskaria. Suunnitelmana oli kiertää eri päiväkodeissa pitämässä 30-45 minuutin musiikkileikkikoulutuokioita noin esikouluikäisille lapsille. Tuokio olisi kertaaluontoinen paketti seksuaalikasvatuksen ydinasioista. Draamalliseen kehystarinaan

upotettaisiin 7-10 seksuaalikasvatusteemaista laulua. Aikomuksena oli käyttää valmiita, tavallisia lastenlauluja, jotka käsittelevät seksuaalikasvatuksen teemoja. Huomasimme kuitenkin, että sopivia lauluja ei juurikaan ole! Tämä mutkisti asioita.

Koska seksuaalikasvatustauluille oli suuri tarve, päätin säveltää ne itse. Olin aikaisemmin säveltänyt muutaman laulun, eikä niiden säveltäminen ollut ollut kovin haastavaa. Kuitenkin tarttuessani tähän haasteeseen tajusin, että tietoperustaisen laulutekstin kirjoittaminen ei ole niin helppoa kuin omista kokemuksista ammentaminen. Ylipäätään tarkkaan rajatusta, etukäteen päätetystä aiheesta laulun sanoittaminen oli työläämpää, kun ei voinutkaan säveltää ”ihan mitä vaan sattuu mieleen tulemaan”.

Pidimme Suokkaan kanssa kesällä 2019 palaverreja, joissa hän perehdytti minua seksuaalikasvatukseen ja suunnittelimme muskarituokion toteutusta ja sisältöä. Sävelsimme yhdessä kaksi laulua: ”Millä eri tavoilla voi tervehtiä” ja ”Kiukkubiisi”. Vähitellen alkoi selvitä, että työmäärä sekä lauluissa että muskarituokiossa on liian suuri. Silloin rajasin opinnäytetyön aiheen vain laulujen säveltämiseen. Sitä kautta myös kehystarinan liittyvät laulut jäivät pois työstä. Vaihe oli silti tärkeä prosessini käynnistymiseksi.

Syksyn ja talven 2019-2020 aikana aloin tajuta tarvitsevani itsekkin tietoa seksuaalikasvatuksesta. Aloin perehtyä seksuaalikasvatuksen teoriaan: luin opinnäytetöitä, artikkeleita, uutisia ja sosiaalisen median seksuaalikasvatukseen liittyviä sisältöjä. Luin läpi myös muutaman seksuaalikasvatuksen käsikirjan. Säveltämiseen tarttuminen oli silti todella haastavaa. Pelkäsin, että en vielääkään ymmärrä seksuaalikasvatuksesta tarpeeksi, jotta voisin säveltää siitä kanta-aottavia, asennekasvattavia, mutta silti kivoja lauluja.

Keväällä 2020 kehitimme Suokkaan kanssa sävellysprosessin, jossa keskustelimme vapaasti, kirjasimme ajatuksia ylös ja muokkasimme niitä runomuotoon. Kun jokin säeperi tuntui kiinnostavalta, istuin pianon ääreen ja kehitelin harmoniaa ja melodiaa yhtä aikaa. Työskentely oli haastavaa, sillä koin seksuaalikasvatuksen aiheet hyvin monimutkaisiksi ja samalla herkiksi. Koin, että näistä aiheista en voi sanoa mitä tahansa, vaan kaikelle sanomalleni täytyy olla selkeä tiedollinen perusta.

Kesällä ja syksyllä 2020 sanoitukset ja sävellykset kehittyivät hitaasti ja monivaiheisesti. Vaikka Suokas osallistui laulujeni aiheiden työstöön ja kommentoi niitä, laulut tein kuitenkin yksin. Sain opettajani Hanna-Maija Aarnion opinnäytetyöni toiseksi ohjaajaksi, ja hän antoi paljon hyödyllistä palautetta lauluista. Lähes kaikissa lauluissa tuntui olevan

liikaa ja liian vaikeita sanoja varhaisiän musiikkikasvatukseen, joten vedin kaikki kuusi kommentoitua laulua vielä yhden muokausprosessin läpi. Lisäksi lokakuussa syntyi vielä seitsemäs laulu, jota olin hahmotellut syyskuusta asti.

Talvella 2020 pidin lauluilleni kaksi kommentointitilaisuutta. Ensimmäisessä tilaisuudessa esittelin lauluni kahdelle kehotunnekasvatuksen asiantuntijalle ja pyysin lauluista palautetta. Toisessa tilaisuudessa esittelin ja pyysin palautetta musiikkikasvatuksen opiskelijoilta. Muokkasin lauluja tilaisuuden jälkeen palautteen perusteella. Näistä kahdesta laulujen kommentointitilaisuudesta kerron luvussa viisi.

Tapasin vielä kerran Hanna-Maija Aarnion, ja tein vielä viimeiset muutokset. Kaiken kaikkiaan jokainen laulu kävi läpi vähintään neljä ulkopuolisten kommentointi- ja muokauskierrosta opinnäytetyön tekemisen aikana. Laulut olivat valmiit helmikuussa 2021.

Opinnäytetyöni tuloksena syntyi seitsemän laulua. Ne ovat *Turvataitomuistilista*, *Prinssaninjatiikeri*, *Vauvan koti*, *Oma keho on ihana*, *Kanna kämmenellä*, *Oma itsesi* ja *Omanlainen*. Käsittelen lauluni tästä eteenpäin aina tässä järjestyksessä (ks. 5.1, 5.2 ja 6).

Se tunne, kun laulut tulivat valmiiksi, oli huikea. Koen, että tämä oli minulle tärkeä prosessi itseohjautuvuuden ja sävellysrutiinin kehittymiseksi. Toive siitä, että tuotoksista voisi olla jotain yhteiskunnallista hyötyä, motivoi minua jatkamaan työtäni. Seksuaalikasvatus on hyvin tärkeä asia, jonka roolia yhteiskunnassa mielelläni vahvistaisin. Toivon, että lauluillani ja työni synnyttämällä keskustelulla olisi apua lasten seksuaalikasvatuksen tukemiseen musiikkikasvatuksen keinoin.

5 Laulut kommentoitavina

Kun laulut olivat pitkällä, aloin kaivata näkemyksiä niiden käyttökelpoisuudesta ja hyödyllisyydestä. Päätin käyttää osana luomisprosessiani asiantuntija- ja käyttäjäpalautetta. Ajatuksena oli testata lauluja sekä seksuaalikasvatuksen että musiikkikasvatuksen alalla. Varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön opiskelijoilta keräsin

käyttäjäpalautetta. Asiantuntijapalautetta sain Väestöliiton kehotunnekasvatuksen asiantuntijoilta. Molemmat palautetapaamiset auttoivat minua kehittämään laulujani paljon toimivampaan suuntaan.

Tapaamisia varten tein tiedotteet opinnäytetyöstä sekä tutkimukseen suostumuksen lomakkeet. Lomakkeissa kerroin, mistä työssäni on kyse, ja että kaikilla osallistujilla on mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta. (ks. liitteet 1-4.)

5.1 Kehotunnekasvatuksen asiantuntijat

Esittelin lauluni Väestöliiton kehotunnekasvatuksen asiantuntijoille ja kouluttajille Raisa Cacciatorelle ja Henriikka Kangaskoskelle syksyllä 2020. Kävimme laulut läpi yksi kerrallaan ja pyysin kommentteja siitä, sopivatko laulut seksuaalikasvatukseen ja millaisin muutoksin. Näkökulmana oli myös se, että laulut voisi julkaista Väestöliiton kehotunnekasvatuksen ammattilaissivustolla, josta ammattilaiset saisivat ne käyttöönsä kehotunnekasvatuksen tueksi muun muassa varhaiskasvatuksessa ja koulussa.

Palautteessa tuli ilmi paljon pohdintaa yksittäisistä sanavalinnoista ja sanojen sävyeroista, sillä niiden huolellisella tarkastelulla voidaan välttyä väärinymmärryksiltä. Yleisesti ymmärsin palautteen avulla myös paremmin sen, että jokaisen laulun täytyy toimia myös itsenäisenä, eikä osana laulukokoelmaa. Oli arvokasta saada asiantuntijatason palautetta lauluista ja niiden sanoituksista. Pystyin kehittämään sanoituksia paljon yksityiskohtaisemmin ja toimivampaan suuntaan. Lisäksi sain kokonaiskuvaa siitä, mihin suuntaan luovuuttani suuntaisin.

Cacciatore piti hienona asiana, että olen tehnyt seksuaalikasvatuksen aiheista lauluja, sillä niitä ei ole montaa ennestään. Koska aihe on tabu eikä siitä puhuta, on mahtavaa saada mikä tahansa työkalu, joka auttaa ottamaan ensiaskeleen seksuaalikasvatuksen aiheista puhumiseen. Cacciatore ja Kangaskoski kokivat lauluni hyvin käyttökelpoisiksi ylipäättänsä ja ehdottivat, voisinko tehdä aiheesta kokonaisen laulukirjan.

Turvataitomuistilista sai Kangaskoskelta ja Cacciatorelta kehuja. Laulu oli heidän mielestään hauska ja sen rytmi ja sävel olivat hyviä. He kokivat, että sanat olivat hyvin toimivat seksuaalikasvatuksen näkökulmasta eikä niissä ollut mitään korjattavaa. He pohjivat sitä, että turvataitolauluja on kyllä jo muutama, mutta eihän se haittaa, vaikka niitä olisi useampi. Käyttäjät voivat sitten valita mieleisensä.

Prinsessaninjatiikeri tuntui asiantuntijoista jo ihan valmiilta laululta, jossa on tosi kivat sanat. Ainoa yksittäinen kommentti tuli sanavalinnasta oraakkeli. He pohtivat, onkohan se turhan erikoinen, vaikka toisaalta lapset tykkäävät myös erikoisista sanoista. Aikani pohdittuani päätin, että en tätä kyseistä sanaa halua kuitenkaan käyttää. Vaihdoin sen tilalle sanan robotti, joka on lapsille tavallisempi ja myös nykyaikaisempi rooli.

Vauvan koti -laulun asiantuntijat kokivat suurelta osin käyttökelpoiseksi ja ymmärrettäväksi. Samalla he pitivät sitä rohkeana. He tykkäsivät ajatuksesta, että laulussa käsitellään lisääntymistä kohtuullisesti, mutta ei liian syvällisesti. Näin perheet voivat itse päättää, haluavatko jutella asioista lisää. Kangaskoski ja Cacciatore pohtivat jonkin verran yksittäisiä sanavalintoja. Esimerkiksi sukuolu voi olla lapsille vieras ja se viittaa myös sukuun, mikä ei välttämättä ole tarpeellista. Lisäksi sana muru herätti pohdintaa. Päätin vaihtaa sanat ”kaksi sukuolua, pientä murua” muotoon ”kaksi vauvansiementä, pientä solua”. Näin laulussa on sekä informaatiota että lapsentasoisuutta.

Oma keho on ihana -lauluun Kangaskoski ja Cacciatore toivoivat selkeämpää muotoilua siitä, että lapsi itse saa tutkia omaa kehoaan. Sanoitus todellakin ei määritellyt, kuka lapsen kehoa saa koskea. Tämä ja opiskelijoiden palaute (ks. 5.2) vaikuttivat siihen, että muutin laulua selkeämmäksi. Alkuperäinen sanoitus oli: ”keho on ihana, sitä saa tutkia”, ja muutin sen muotoon ”oma keho on ihana, itse sitä saan tutkia”. Palaute oli hyvin tarpeellista turvataitojen näkökulmasta.

Kangaskoski ja Cacciatore pohtivat laulussa myös sitä, että kosketella -sana saattaa herättää vaikeita tunteita niissä ihmisissä, jotka eivät halua ajatella lapsen unnutusta. Siksi olisi perusteltua käyttää sanaa koskea. Ymmärsin, että meidän täytyy ottaa huomioon myös aikuiset omien ahdistuksiensa kanssa, muuten laulu voi jäädä näiden sensuuriin. Minulle laulussa oli tärkeää ilmaista vanhemmille ja kasvattajille, että on oikeasti sopivaa, jos lapsi koskettelee itseään. Silti mielestäni sana koskea toimii ihan yhtä hyvin ja antaa edelleen hyväksyvän ilmapiiri kehon tutkimista kohtaan. Kangaskoski pohti, että se on jo tosi iso juttu, että laulussa puhutaan koskemisen, ihailun ja katselun sallimisesta.

Kanna kämmenellä -laulussa oli Cacciatoren ja Kangaskosken mielestä kiva, oikein kaunis sävel. He ehdottivat jonkin verran sanajärjestysten ja sävyerojen muutoksia, mutta kokonaisuudessaan laulu tuntui kivalta ja teemaan sopivalta. Tein jonkin verran muutoksia palautteen perusteella. Muutin esimerkiksi säkeen ”kosketa minua hellästi” muotoon ”kohtele minua hellästi” samasta syystä kuin *Oma keho on ihana* -laulussa.

Oma itsesi -laulu herätti asiantuntijat pohtimaan, mihin käyttöön se soveltuisi. Laulu voisi toimia kyllä vanhempi-lapsi -muskarissa sekä unilauluna. Mutta ammattikasvattaja ei ehkä itse halua laulaa ”rakas kultani”. Sillä hetkellä laulun sanoituksessa sanottiin myös ”rakastan sinua”. He pohtivat, voisiko sanoituksissa olla eri versioita erilaisille ihmisille lapsen elämässä. Valitsin lopulta sanoitukseen neutraalimpia sanoja, kuten ”arvostan sinua” ja ”lapsi ihana”. Koen, että nyt laulu sopii laajempaan käyttöön.

Tämän laulun sanoituksessa sanottiin myös: ”haluan auttaa sinua arvostamaan itseäsi”. Cacciatore ja Kangaskoski toivat esiin sen, että lapsi kyllä arvostaa itseään luonnostaan, mikä oli tärkeä huomio. Palautteen perusteella muutin sanoituksen muotoon: ”haluan auttaa sinua säilyttämään rohkeutesi”.

Omanlainen -laulun ensimmäisestä säkeestä ”olen tyttö, poika tai molempia” Cacciatore ja Kangaskoski pitivät kovasti. Kokonaisuutena he kokivat laulun kivaksi, mutta sanoituksen työstämistä kaipaavaksi. Ongelmallista oli se, että käytin paljon vaikeita termejä luetellessani sukupuolen moninaisuuden ilmenemismuotoja. Asiantuntijat ideoivat, voisiko laulussa puhua mieluummin siitä, että on myös kaikkea tytön ja pojan väliltä erittelemättä tarkemmin moninaisuuden termejä. He totesivat, että ammattilaisillekin nämä termit ovat melko käsittämättömiä, joten tällainen laulu tuskin koskettaa alle kouluikäisten elämää. Yleensä vasta teini-ikäiselle tulee voimakkaampi tarve lokeroita itsensä.

Minulle laulu *Omanlainen* tuotti vaikeuksia. Muutin laulua jonkin verran asiantuntijapalautteen mukaan, mutta kokonaisuudessa oli paljon ongelmakohtia. Lopulta muutin laulua sen verran kuin pystyin muuttamatta kuitenkaan koko laulun ideaa. Pohdin, että vaikei laulu olisikaan aivan pienimmille lapsille sopiva, ehkä se voisi käydä teini-ikäisille. Vaikka opinnäytetyössäni oli tarkoitus tuottaa lauluja pienille lapsille, se kuitenkin synnytti myös tällaisen vähän vanhemmille lapsille toimivan laulun.

Toinen vaihtoehto olisi ollut poistaa laulu kokonaan opinnäytetyöstä, mikä ei tuntunut helpolta vaihtoehdolta. Nyt meillä on kuitenkin edes jonkinlainen näkökulma sukupuolen moninaisuuteen laulukulttuurissa. Vaikkei se ole täydellinen, se on kuitenkin alku. Kolmas vaihtoehto olisi ollut purkaa laulu palasiksi ja tehdä se kokonaan uudestaan, mutta en halunnut luopua laulusta täysin. Päädyin jättämään laulun työhöni. Ajattelen, että voin varmasti tulevaisuudessa kehittää sitä eteenpäin.

5.2 Musiikkipedagogiopiskelijat

Esittelin lauluni joukolle varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön opiskelijoita syksyllä 2020. Pidin toiveesta pienen esitelmän seksuaalikasvatuksesta, minkä jälkeen kävimme seitsemän lauluani läpi yksi kerrallaan kuunnellen äänitettä ja nuottikuvaa katsellen. Kysyin jokaisen laulun jälkeen: Millaisia käyttötarkoituksia näkisitte tälle laululle? Koetteko, että laulu voisi olla hyödyllinen tai käyttökelpoinen ammattissanne?

Ryhmätilanteen tarkoituksena oli nostaa keskustelua säveltämisestä seksuaalikasvatuksen aiheista musiikkikasvatukseen käyttöön. Oli tarkoituksenmukaista kysyä mielipiteitä materiaalin käyttötarkoituksesta juuri varhaisiän musiikkikasvatuksen alalta, sillä he tietävät, millaista laulumateriaalia siellä yleensä on käytössä. Toivoin saavani kollegiaalisia näkemyksiä sille, onko lauluissani varhaisiän musiikkikasvatukseen soveltuvaa materiaalia, sillä seksuaalikasvatus on aiheena arka ja uusi sen sisällä.

Aloitin työpajan jännittyneenä. Pelkäsin, että opiskelijat pitäisivät aiheeni liian rohkeana ja laulujani sopimattomina musiikkikasvatuksen kentälle. Hämmästykseni sainkin valtavasti palautetta siitä, että työni on erittäin tärkeää. Opiskelijat kiittivät minua aiheen ottamisesta esille. Osalla heistä on myös omia, alle kouluikäisiä lapsia, ja nämä osallistujat kertoivat aiheiden olevan tärkeitä ja ajankohtaisia heidän arjessaan. Nämä vanhemmat myös kokivat, että näiden laulujen avulla voisi seksuaalikasvatuksen aiheita ottaa helpommin esille omien lasten kanssa.

Osallistujat pohtivat, että yleisesti esimerkiksi mediassa moni näistä asioista on tabuja. Seksuaalikasvatus koettiin vaikeana ja herkkänä aiheena, ja samalla tosi tärkeänä. Aiheen esiin ottaminen oli todella hyvä, koska tällaisista aiheista ei ole paljoa lauluja olemassa. Opiskelijat toivoivat voivansa seurata, mihin laulut päätyvät ja toivoivat niille laajaa levitystä. Osa lauluista koettiin sopivaksi monen ikäisille: alle kouluikäisille, alakoululaisille, nuorille ja joku laulu myös aikuisille. Tällaisten aiheiden käsittely lapsena voisi myös mahdollistaa sen, että esimerkiksi seksuaalisuuttaan pohtiva uskaltaa paremmin olla oma itsensä.

Turvataitomuistilista -laulussa oli opiskelijoiden mielestä hyvä meininki ja laulu tuntui kivalta ja ihanalta. Lisäksi sana turvataitomuistilista koettiin herkulliseksi ja mukaansatempaavaksi sanaksi. Sitä voisi käyttää esimerkiksi taputusleikissä.

Opiskelijat pohtivat tässä laulussa tärkeää kolmen kohdan muistilistaa, joka ei erottunut riittävästi kokonaisuudesta. Muistilista koettiin kuitenkin niin ydinasiaksi tässä laulussa, että sen esiin nostaminen paremmin voisi olla aiheellista. Opiskelijat ideoivat erilaisia musiikillisia ja kehollisia tapoja tehdä numeroita tai ilmaista asian huomionarvoisuutta. Päädyin muuttamaan laulun rakennetta ja kertausten paikkaa lopulliseen versioon. Lisäksi esityksen koreografiaan liitin kolmen turvataidon numeroiden esittämisen sormin. Oli hyvä huomio ryhmältä, että tärkein informaatio on vaikea erottaa laulusta. Nykyinen versio pyrkii tuomaan sen paremmin esille.

Prinsessaninjatiikeristä opiskelijat pitivät todella paljon. He kokivat, että siinä on ihan mahtava meininki ja se on hyvin käyttökelpoinen ja ajankohtainen. Laulu oli ihanan tarttuva ja sekä sen nimi että kertosäe vakuuttivat. Opiskelijat kysyivät, milloin laulua saa käyttää muskarissa ja toivoivat lisää tällaisia kappaleita. Sanoituksesta heillä heräsi kysymyksiä siitä, miksi siellä oli äiti, mutta ei isää, sillä tuntuisi tasa-arvoisemmalta mainita molemmat. Lisäksi osalle opiskelijoista ammatit tuntuivat pääosin maskuliinisilta, vaikka oli siellä myös tasapainottavia ammatteja. Muokkasin laulun kolmatta säkeistöä niin, että sanoituksissa on sekä äiti että isä, ja ammatit kuvaavat monipuolisempaa spektriä.

Vauvan koti -laulua pidettiin söpönä. Eniten opiskelijat pohtivat sanoituksissa sukupuolen moninaisuuden näkökulmaa, joka ei tullut kunnolla esiin. He kokivat, että tässä laulussa olisi hyvä mahdollisuus sukupuolisensitiiviseen kielenkäyttöön. Aikaisemman sanoituksen ”äidin vatsassa” on nykyiseen versioon korjattu muotoon ”vatsan suojassa”, mikä on mielestäni erityisen tärkeä parannus.

Hämmennystä aiheutti nuotin asettelu, jossa nykyiset toisen ja neljännen säkeistön sanat löytyivät nuottiviivastolta, kun taas ensimmäisen ja kolmannen säkeistön sanat nuotin alaosasta. Korjasin tämän nuottiin ja alun hämmennyksen jälkeen pidän tätä hyvänä ratkaisuna. Itselläkin kaikkia nolostuksia on tässä matkan varrella ollut paljon.

Oma keho on ihana -laulun aihe oli monen opiskelijan mielestä tärkeä nostaa esille. He kokivat, että tätä tarvitaan ehdottomasti. Laulussa oli tärkeä sanoma ja se oli tehokkaasti ja tarttuvasti ilmaistu. Laulusta tuli myös hyvä, myönteinen olo. Säe ”pidän oman kehon puolta” sai kehuja.

Laulu tuntui opiskelijoista ihanalta ja käyttökelpoiselta sekä muskariin, päiväkotiin että kotiin. Tarttuvan kertosäkeen ja sen leikkisyyden uskottiin olevan muskarilaisille mieluisen. Lauluun voisi tehdä kehorytmiikan tai laululeikin, opiskelijat ideoivat. Laulu voisi sopia monen ikäisille, aikuisillekin. Esimerkiksi vauvamuskarissa myös vanhemmalle laulu voisi olla voimauttava.

Laulun ensimmäisen rivin teksti mietitytti myös opiskelijoita asiantuntijoiden lisäksi (ks. 5.1). Opiskelijat kysyivät, saako kuka tahansa siis tutkia kenen tahansa kehoa. Muutin sanat molempien palautteiden perusteella niin, että tavoite itsemääräämisoikeuden tukemisesta tulisi paremmin esiin. Esiin nousi myös tarve laululle mielen hoitamisesta.

Kanna kämmenellä -laulussa oli opiskelijoiden mielestä tärkeä teema ja kappale oli helposti lähestyttävä. Siinä oli kivat soinnut, mukava tunnelma ja estetiikkaa. Käyttötarkoitukseksi sopisi vanhempi-lapsi -muskariin esimerkiksi jokin tanssi- tai huivitoiminto. Opiskelijat kokivat, että laulu oli hyvin käyttökelpoinen keinutustanssi, joka toi hyvälle mielelle. Nuotti ei tuntunut opiskelijoista kovin selkeältä: se ja äänite viestittivät erilaista rytmillistä tunnelmaa. Muutin rytmikirjoitusta lopulliseen nuottiin tavoitteenani se, että lempeä kei-nuva tunnelma tulisi nyt paremmin esiin myös siitä.

Oma itsesi -laulun pääasiallinen kommentointi oli positiivista. Sen ajateltiin sopivan tuutulauluksi. Kivaksi koettiin se, että laulussa sanottiin asiat suoraan. Käyttökohteeksi laululle soveltuisi muskari, esimerkiksi perheryhmissä rentoutushetki, jossa voisi olla lempeää kosketusta lapsen kanssa.

Alkuperäisen sanoituksen ”rakastan sinua, arvostan sinua” herätti melko paljon pohdintaa, pystyisikö itse ammattikasvattajana sanomaan niin opetusryhmälle. Laulu olikin alun

perin tarkoitettu vanhemman laulettavaksi lapselleen, mutta päätin muuttaa sanoitukset niin, että muutkin kuin vanhemmat pystyisivät niitä laulaa. Näin päädyin versioon ”arvostan sinua, välitän sinusta” (ks. 5.1).

Omanlainen -laulussa osa opiskelijoista koki olevan paljon sanoja, vaikkakin kertosäe tuntui tasapainottavan asiaa. Osallistujat eivät välttämättä itse osaisi selittää sanojen sisältöä. Sanojen paljous ei häirinnyt silti jokaista. Eihän aina tarvitse edes ymmärtää kaikkea - se olisi tylsää, jos kaikki olisi helposti ymmärrettävää. Nostettiin kuitenkin myös esiin, että on ihanaa saada sukupuolisensitiivisyyden aihe laulumuotoon ja lapsen kokemusmaailmaan. Toivottiin, että jatkaisin laulun työstämistä, jos en ole siihen tyytyväinen, koska aiheesta ei ole lauluja.

Opiskelijat miettivät erilaisia mahdollisuuksia sille, miten laulun sisällä voisi paremmin selittää sanojen merkitystä. Laulun oheen ehdotettiin tehtäväksi leikkimateriaalia, johon liittyisi termien avaaminen. Voisin myös tehdä lauluista nuottivihkon, johon voisi laittaa pienet tietoiskut laulujen yhteyteen. Opiskelijat kokivat, että se voisi antaa paljon lisää kivasti kuvitettuna ja seksuaalikasvatuksen faktoilla lisättynä erityisesti tähän lauluun.

6 Valmiit laulut

Tässä luvussa esittelen lauluni avaten teemoja ja sopivaa käyttötarkoitusta. Jokaisesta laulusta esittelen myös hieman nuottia. En jaa tässä opinnäytetyössäni laulujen nuotteja kokonaisuudessaan, sillä toivon voivani julkaista nuotit tulevaisuudessa.

6.1 Turvataitomuistilista

Turvataitomuistilista on tarkoitettu avuksi turvataitojen muistamiseen. Olen pyrkinyt kirjoittamaan kolmen kohdan säännön (ks. luku 2.5) auki tähän lauluun. Säännön mukaan

jokaisella meistä on lupa kieltäytyä, perääntyä ja kertoa tutulle turva-aikuiselle, kun joku tulee liian lähelle tai jokin tuntuu liian oudolta. Tämän laulun kanssa voi hyvin käydä myös turvataitoharjoituksia läpi, esimerkiksi harjoitella ei-sanon sanomista lapsiryhmässä.

26 F Dm G7 A7
Sa-no EI! Läh-de pois! Ker-ro ai-kui-sel - le tur - vai - sal - le!

30 B $\flat$ G7 C7
Tur - va - tai - to - muis - ti - lis - ta ai - na muis - ta.

Kuva 2: Turvataitomuistilista - Oodi Ilola

Turvataitomuistilista käsittelee myös tunnetaitoja. Lapsella on lupa harjoitella tuntemaan, mikä tuntuu pahalta tai oudolta. Laulussa harjoitellaan myös tunteiden sanoittamista ja ääneen sanomista.

6.2 Prinsessaninjatiikeri

Prinsessaninjatiikeri-laulun teemoja ovat sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolinormien rikkominen. Kaikki saavat pukeutua ja leikkiä juuri sillä tavoin kuin haluavat. Ei ole tarpeellista sukupuolen mukaan lajitella leluja, leikkejä, vaatteita, ammatteja, rooleja tai mitään muutakaan. Lisäksi tavoitteena on samanarvoistaa erilaisia rooleja niin että lapselle tulisi kokemus, että monenlaiset ammatit, roolit, lelut ja leikit ovat yhtä hyviä ja kaikille sopivia.

5 Em G A7 D G

1.Saanleik - ki - ä nu - keil - la, au - toil - la, le - goil - la, ki - vil - lä, ke - peil - lä,

9 A7 Em A7 D A7

na - ruil - la, e - läi - mil - lä, tai - ka - sau - voil - la.

Kuva 3: Prinsessaninjätikeri - Oodi Ilola

Laulussa puhutaan leluista, pukeutumisesta, ammasteista ja mielikuvitusrooleista. Ker-
tosäkeen sanoma on, että jokainen saa olla sellainen kuin itse haluaa. Laulun sävy on
railakas ja menevä. Tästä aiheesta saa riemuita!

6.3 Vauvan koti

Tarinallisen *Vauvan koti* -laulun on tarkoitus auttaa aikuisia puhumaan lasten kanssa
lisääntymisestä kepeällä ja lämpimällä tavalla. Laulussa kerrotaan hedelmöitymisestä,
vauvan kasvamisesta kohdussa sekä syntymästä. *Vauvan koti* vastaa siihen loppumat-
tomaan kiinnostukseen lisääntymistä kohtaan, mikä lapsilla yleensä on jossain vai-
heessa kasvua. Se ei kerro kaikkea, mutta se kertoo sen verran, että halutessaan lapsi
voi kysyä lisätietoa tai aikuinen voi kertoa spontaanisti.

D G A7 D G A7

1.Kak-si vau - van - sie - men - tä, pien - tä so - lu - a, yh - dis - ty - vät toi - siin - sa
2.Vau - val - la on ko - ti vat - san tur - vas - sa, vau - val - la on ko - ti

4 F# G Em A7

koh - dun suo - jas - sa, ja vau - va al - kaa kas - vaa, ja
koh - dun suo - jas - sa, ja siel - lä vau - va kel - luu, ja

Kuva 4: Vauvan koti – Oodi Ilola

Vauvan koti -laulun tarkoitus on toimia keskustelunavaajana aikuisen ja lapsen välillä. Mielelläni näkisin laulua käytettävän niin, että aikuinen selittäisi myös ikätasoisesti tarkempia yksityiskohtia hedelmöitymisestä ja syntymisestä.

6.4 Oma keho on ihana

Oma keho on ihana -laulun tarkoitus kokonaisuudessaan on lisätä kaikenikäisten positiivisia miellelyhtymiä omaa kehoaan kohtaan. Omasta kehosta saa nauttia, siitä saa olla ylpeä, ja sitä saa suojella! Oma keho on jokaiselle myös se kaikkein paras ja rakkain.

Laulussa toistetaan sitä, että oma keho on ihana ja rakas. Laulun säkeistöt käsittelevät sitä, että jokainen saa tutkia, hoivata ja suojella omaa kehoaan. Lisäksi jokaisella kehonosalla on nimi. Kertosäe muistuttaa kehon huolenpidosta ja siitä, että jokainen saa pitää oman kehonsa puolta. Laulun tarkoitus on vahvistaa positiivista kehonkuvaa, minäpystyvyyttä sekä turvataitoja.

Laulu sopii lapsille itselleen laulettavaksi. Aikuisen on tärkeää avata tekstisisältöjä lasten kanssa keskustellen laulamisen yhteydessä. Mitä tarkoittaa, että lapsi saa päättää kehon rajoista? Mitä tarkoittaa, kun kaikelle kehossa on nimi?

C F C Am G7 C

1.O-ma ke-ho on i - ha - na! It - se si - tä saan tut - ki - a.

5 C F C G7 C

Ke-ho - a - ni saan i - hail - la, kos - ke - a, kat - sel - la!

Kuva 5: *Oma keho on ihana – Oodi Ilola*

Musiikkikasvatuksen työtavoilla tätä laulua voi käyttää lasten kanssa esimerkiksi soittaen rytmisoittimia, taputtaen tai tanssien. Kehosoittimet sopivat loistavasti laulun yhteyteen. Samalla on mahdollista pohtia, kuinka mahtava oma keho on myös siinä suhteessa, että siinä on soittimet mukana!

6.5 Kanna kämmenellä

Kanna kämmenellä -lauluun sain inspiraation Väestöliiton blogikirjoituksesta *Kolme sanaa sinulle, ole ystävällinen minulle* (Kangaskoski 2019). Blogikirjoituksessa kerrotaan monenlaisia tapoja kohdella lapsia hyväksyvästi ja arvostavasti. Blogikirjoitus oli inspiraationa myös laululle *Oma itsesi* (ks. 6.6). *Kanna kämmenellä* on lapsen laulama aikuiselle, ja tavoitteena on antaa aikuiselle välineitä lapsen kohtaamiseen rakastavasti.

Kanna kämmenellä on tunnelmaltaan lempeä ja keinuva. Se on tarkoitettu erityisesti varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen lapsen ja hoitavien aikuisten välillä. Laulussa kerrotaan erilaisia konkreettisia tapoja osoittaa lapselle hoivaa, läheisyyttä ja välittämistä. Tällaisten tapojen myötä lapsen käsitys omasta arvostaan kehittyy (ks. luku 2.2.).

5

D C Hm A7

1. Koh-te - le mi - nu - a lem - pe - äs - ti, koh - te - le mi - nu - a hel - läs - ti.
2. Pu - hu mi - nul - le läm - pi - mäs - ti, kos - ke mi - nu - a peh - mees - ti.

Kuva 5: *Kanna kämmenellä* - Oodi Ilola

Laulu on erittäin käyttökelpoinen esimerkiksi perhemuskarissa tai kotona käytettäväksi. Parhaimmillaan se on vuorovaikutustilanteissa. Luettelomainen sanoitus on tarkoitettu inspiraatioksi lasta hoitaville aikuisille. Siinä esitellään erilaisia hyvän läheisyyden tapoja, joita aikuiset ja lapset voivat käyttää. Laulun tahdissa voi tanssia, rentoutua, körötellä tai vaikkapa yrittää toteuttaa kaikki sanoituksen ideat!

6.6 Oma itsesi

Oma itsesi -tuutulaulu on aikuisen laulama lapselle ja tarkoituksena on auttaa hoitavan aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja välittämisestä puhumista. Laulussa puhuja osoittaa hyväksyntäänsä lasta kohtaan juuri omana itsenään. Puhuja kertoo myös haluavansa auttaa lasta säilyttämään rohkeutensa ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä

laulu on parhaimmillaan rentoutustilanteissa, nukkumaan mennessä tai muuten rauhallisissa hetkissä.

Em Hm Em Am G D Em D Em

Ar-vos-tan si-nu-a, vä-li-tän si-nus-ta, hy-väk-syn si-nut lap-si i-ha-na.

Kuva 7: Oma itsesi - Oodi Ilola

6.7 Omanlainen

Omanlainen -laulun teemana on sukupuolen moninaisuus. Tavoitteena on yhdenvertaisuuden takaaminen ja sukupuolen moninaisuuden huomioiminen mahdollisimman laajasti. Ajatukseni on, että tämä laulu voisi auttaa kaikkia hyväksymään paremmin sen, että jokainen on omanlainen ja sellaisena juuri hyvä.

10 F C B $\flat$ G7 C

O-len mo-nen-lai - nen, sa - man - lai - nen, oi-ke-an - lai - nen, o-man-lai - nen.

Kuva 8: Omanlainen – Oodi Ilola

Tämä laulu ei kohderyhmälleni alle kouluikäisille lapsille sovellu välttämättä suoraan. Päätin kuitenkin ottaa laulun osaksi opinnäytetyötäni, sillä se voi palautteen perusteella olla kohtalaisen käytettävä vähän vanhemmilla lapsilla.

7 Pohdinta

Tavoitteena opinnäytetyössäni oli tutkia sitä, mitä seksuaalikasvatus voisi tarkoittaa varhaisiän musiikkikasvatuksen yhteydessä. Halusin ymmärtää enemmän siitä, mitä on alle kouluikäisten seksuaalikasvatus ja miten sen teemat voisi ottaa huomioon musiikkileikkikoulussa ja sen kaltaisissa tilanteissa. Halusin ottaa selvää, voisiko varhaisiän musiikkikasvattaja käyttää seksuaalikasvatuksen teemoja osana lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemista. Erityiseksi näkökulmaksi muodostui työn edetessä lastenlaulujen säveltäminen seksuaalikasvatuksen aiheista.

Mielestäni jokaisella kasvatustalon ammattilaisella pitäisi olla riittävästi tietoa seksuaalikasvatuksen teemoista, jotta lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvointi tulisi huomioiduksi. Lapsia askarruttavat esimerkiksi monet lisääntymiseen, kehonosiin ja sopivuusnormeihin liittyvät asiat. Myös meillä varhaisiän musiikkikasvattajilla pitäisi olla välineitä puhua näistä asioista lasten kanssa ilman häpeää ja myönteisellä tavalla niin, että lasten itsetunto ja hyvä minäkuva vahvistuvat. Meidän pitäisi pystyä vastaamaan kysymyksiin sekä rohkaista lapsia puhumaan avoimesti ajatuksistaan.

Opinnäytetyöni edetessä olen pohtinut paljon käytössä olevia lastenlauluja ja -kirjoja, satuja ja muuta opetusmateriaalia. Mielestäni kaikessa kasvatuksessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota opetusmateriaalien valintojen eettisyyteen. Yksittäisenä esimerkkinä mainittakoon, että esimerkiksi nukkuvan ihmisen suuteleminen ei ole sopivaa, sillä kosketuksen tulisi olla vapaaehtoista (Cacciatore ym. 2016, 95). Silti Lumikin ja prinsessa Ruusunen tarinoissa ei kysytä lupaa kosketukseen. Ihannetapauksessa tämän tyyppisiä tarinoita ei enää käytettäisi missään opetusmateriaalina. Lisäksi esimerkiksi lauluvalintojen sukupuolinormatiivisuutta pitäisi haastaa huomattavasti nykyistä enemmän.

Pohdin työni edetessä sitä, miten opettajien ajantasainen tieto seksuaalisuudesta voisi parantaa opetuksen laatua. Esimerkiksi fyysisesti, sosiaalisesti ja psyykkisesti turvallisiksi tarkoitettussa tilassa pitäisi ottaa moninaisuus huomioon. Jotta musiikkikasvatuksessa, niin kuin kaikessa kasvatuksessa, toteutuu aito kohtaaminen, tarvitaan kysymyksiin vastaamista ja lapsia askarruttavien teemojen käsittelyä (ks. 2.7). Osallistujien ko-

kemus osallisuudesta vaatii joskus sen, että tarkastelemme toimintoja kriittisesti ja muutamme niitä tarvittaessa radikaalistikin. Yksilöiden kokemukseen osallisuudesta tarvitaan riittävän laajaa ymmärrystä moninaisuudesta (ks. 2.4). Työni perusteella tarvitsisimme rikkaampaa lastenlaulukuvastoa, jossa esimerkiksi sukupuoliroolit eivät olisi näin ahtaat.

Mielestäni moniarvoisen kulttuuriperinnön huomioimiseksi tarvitaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon huomioiminen monipuolisesti ja yhä vallalla olevia käytänteitä kyseenalaistaen. Yhteisön käytännöissä täytyisi ottaa moninaisuus huomioon, jotta ne olisivat aidosti turvallisia tiloja. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa mainittu tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat tärkeitä seksuaalikasvatuksen teemoja, jotka liittyvät erityisesti kohtaan moninaisuus. Yhdenvertaisuutta tulisi miettiä erityisesti sukupuolen ja perheiden moninaisuuden kannalta.

Opettajilla ei ole välttämättä välineitä puhua seksuaalikasvatuksen teemoista, mutta samalla mielestäni musiikkipedagogi on vastuussa tietojensa päivittämisestä ja alati jatkuvasta itsereflektiosta. Tutkimustietoa lapsen kokonaisvaltaisesta kehityksestä tulee koko ajan lisää, ja vastuullinen kasvattaja reflektoi toimintaansa uutta tietoa vasten.

Opinnäytetyöni kuluessa käsittelin seitsemän tärkeää seksuaalikasvatuksen teemaa laulussani. Toiveeni on, että työni voisi auttaa ihmisiä ymmärtämään paremmin yhteiskunnallisen tarpeen seksuaalikasvatuksen huomioimiselle kaikessa opetuksessa.

Lastenlaulujen säveltäminen on hyvä tapa käsitellä seksuaalikasvatusta musiikkikasvatuksessa. Seksuaalikasvatus on vielä suhteellisen tuntematonta suomalaisessa yhteiskunnassa, ja laulujeni avulla voin saada asialle näkyvyyttä musiikkikasvatuksen kentällä.

Kasvoin ammatillisesti prosessin aikana. Olen oppinut paljon siitä, miten monipuolinen ja kaiken läpäisevä aihe seksuaalikasvatus onkaan. Ymmärrän nyt enemmän siitä, miten alle kouluikäisten seksuaalikasvatuksen ja musiikkikasvatuksen voi yhdistää. Tiedän vähän enemmän siitä, millä tavoilla asioista voi lapsille puhua. Myös näkemykseni ja rohkeuteni säveltää lauluja aroistakin aiheista on kehittynyt.

Seksuaalikasvatuksen aihepiirissä on vielä paljon tutkittavaa. Esimerkiksi musiikin varhaiskasvatukseen tarvittaisiin opas seksuaalikasvatuksesta. Lisäksi olisi tarpeen tutkia sitä, miten varhaisiän musiikkikasvattajat kokevat roolinsa myös seksuaalikasvattajina. Olisi myös kiinnostavaa tutkia tarkemmin, miten seksuaalikasvatuksen teemat liittyvät

itse opetustilanteeseen, ei niinkään ohjelmistolliseen näkökulmaan. Toisaalta pääsin seitsemällä laulullani kurkottamaan vain muutamaa seksuaalikasvatuksen aiheeseen. Mielestäni tällaista laulukuvastoa tarvitaan vielä runsaasti lisää.

Opinnäytetyöni tavoite on muistuttaa siitä, että seksuaalikasvatuksen teemat kattavat koko ihmisyyden ja sisältyvät siten kaikkeen kasvatukseen. Siksi myös musiikkikasvatuksessa annettavan seksuaalikasvatuksen tulisi olla tietoista. Tähän tarpeeseen opinnäytetyöni pyrkii vastaamaan antamalla ehkä ensimmäisiä tietoisia välineitä seksuaalikasvatukseen. Toiveena on, että keskustelua jatketaan ja myös muut kasvattajat rohkaistuvat käsittelemään seksuaalikasvatuksen teemoja rohkeammin.

Lähteet

Cacciatore R. ja Ingman-Friberg S. 2016. Kenellä on seksuaalikasvatuksen vastuu. Julkaisussa S. Ingman-Friberg ja R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki – Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Väestöliitto. Duodecim, 63-70.

Cacciatore R. ja Korteniemi-Poikela E. 2019. Rakkaus, ilo, rohkeus – seksuaalisuuden portaat. Helsinki: Minerva Kustannus.

Cacciatore R., Kauppinen P. ja Ingman-Friberg S. 2016. Turvataidot ovat lapsen oikeus. Julkaisussa S. Ingman-Friberg ja R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki – Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Väestöliitto. Duodecim. s. 95-109.

Ilmonen K. ja Korhonen E. 2016. Oikeus omaan seksuaalisuuteen. Julkaisussa S. Ingman-Friberg ja R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki – Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Väestöliitto. Duodecim. s. 110-111.

Ingman-Friberg S. 2016. Ammattilaisten ajatuksia lasten seksuaalikasvatuksesta. Julkaisussa S. Ingman-Friberg ja R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki – Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Väestöliitto. Duodecim. s. 41-52.

Ingman-Friberg ja Cacciatore 2016a. Miksi tämä kirja. Julkaisussa S. Ingman-Friberg ja R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki – Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Väestöliitto. Duodecim, s. 11-22.

Ingman-Friberg S. ja Cacciatore R. 2016b. Mitä on lapsen seksuaalisuus. Julkaisussa S. Ingman-Friberg ja R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki – Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Väestöliitto. Duodecim. s. 25-31.

Ingman-Friberg S. ja Cacciatore R. 2016c. Seksuaalikasvatus on hankala sana. Julkaisussa S. Ingman-Friberg ja R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki – Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Väestöliitto. Duodecim. s. 82-86.

Kangaskoski H. 22.11.2019. Kolme sanaa sinulle, ole ystävällinen minulle. Väestöliiton blogi. Viitattu 2.10.2020. <https://vaestoliitonblogi.com/2019/11/22/kolme-sanaa-sinulle-ole-ystavallinen-minulle/>

Kihlström M. 2020. Oikeilla nimillä - Seksuaalikasvatusopas aikuisille. Helsinki: Kosmos.

Laru S., Riihonen R. ja Cacciatore R. 2016. Lapsen psykoseksuaalisen kehityksen tukeminen. S. Ingman-Friberg ja R. Cacciatore (toim.) Julkaisussa Keho on leikki – Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Väestöliitto. Duodecim. s. 113-119.

Leppänen T. 2010. Vallatonta musiikkia – Lastenmusiikkikulttuuri 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Lindeberg-Piironen A. ja Ruokonen I. 2017. Musiikkitoiminnan suunnittelu. Julkaisussa A. Lindeberg-Piironen ja I. Ruokonen (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Tallinna: Classicus. s.339-378.

Mitä on moninaisuus? Kulttuuria kaikille -sivusto. Viitattu 9.5.2021. http://www.kulttuuria-kaikille.fi/moninaisuus_mita_on_moninaisuus

Oinonen M. ja Susineva A. 2019. Seksuaalikasvattajan käsikirja. Helsinki: Hivpoint. Trinket.

Pesonen T. P. 2019. Mistä puhun, kun puhun pojista ja seksuaalikasvatuksesta? Julkaisussa M. Oinonen ja A. Susineva. Seksuaalikasvattajan käsikirja. Helsinki: Hivpoint. Trinket. s. 34-35.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2017. Viitattu 2.10.2020. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa: Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Viitattu 16.5.2021. <https://www.julkari.fi/handle/10024/80220>

Tigerstedt J. ja Heikkinen T. 2019. Hetero- ja sukupuolinormatiivisuus nuorten maailmassa. Julkaisussa M. Oinonen ja A. Susineva. Seksuaalikasvattajan käsikirja. Helsinki: Hivpoint. Trinket. s.30-31.

Väestöliitto 2020. Seksuaalikasvatuksen osa-alueet WHO:n standardien mukaan. Väestöliiton verkkosivusto. Viitattu 1.10.2020 <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus>

Väestöliitto 2021a. Mitä on kehotunnekasvatus. Viitattu 17.5.2021. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/vaestoliiton-kehotunnekasvatus/>

Väestöliitto 2021b. Lapsen seksuaalinen kehitys. Viitattu 17.5.2021. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/keho-ja-tunteet/lapsen-seksuaalisuus/>

Wekesa S. 2019. Mitä on kulttuurisensitiivinen ja antirasistinen seksuaalikasvatus ja mitä se voisi olla? Julkaisussa M. Oinonen ja A. Susineva. Seksuaalikasvattajan käsikirja. Helsinki: Hivpoint. Trinket. s. 36-38.

Tiedote opinnäytetyöstä

Hyvä Väestöliiton edustaja!

Olen Oodi Ilola ja opiskelen Metropolia Ammattikorkeakoulussa musiikkipedagogin tutkintoa. Opintoihini kuuluvassa opinnäytetyössäni tarkastelen seksuaalikasvatusta varhaisiän musiikkikasvatuksessa.

Opinnäytetyössä kerätään tietoa Väestöliiton seksuaalikasvatuksen asiantuntijoilta xx.xx.xxxx tapahtuvassa tapaamisessa. Tietoa kerätään tallentamalla xxxx-keskustelu. Keskustelussa on tarkoitus kommentoida tekemiäni seksuaalikasvatustalouja, pohtia niiden kehittämistä ja käytettävyyttä sekä keskustella yleisesti varhaisiän seksuaalikasvatuksesta.

Tutkimukseen osallistuvien haastateltavien nimet kerrotaan opinnäytetyössä vain haastateltavan luvalla. Jos haastateltava ei anna lupaa nimensä julkistamiseen, hänen nimensä ei tule esiin opinnäytetyössä eikä häntä voida tunnistaa tuloksista kerrottaessa. Lupa nimen julkistamiseen kysytään haastattelussa ja tallennetaan. Tarkistutan haastateltavilla kaikki haastattelun sisältöön liittyvät kohdat opinnäytetyössäni ennen sen julkaisemista. Lupa nimen julkistamiseen on mahdollista perua tarkistusvaiheessa.

Sitoudun huolehtimaan haastatteluaineiston käsittelystä huolellisesti. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Vahvistaisitko suostumuksesi erillisen lomakkeen allekirjoituksellasi. Voit myös halutessasi kysyä lisätietoja sähköpostitse tai puhelimitse.

Kiitos!

Oodi Ilola
puhelin
sähköposti

Opinnäytetyön ohjaaja Metropolia Ammattikorkeakoulussa:
Annu Tuovila, MuT
puhelin
sähköposti

Tutkimuksen nimi: Kehotunnelauluja – seksuaalikasvatus varhaisiän musiikkikasvatuksessa

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy,

Oodi Ilola, puhelin, sähköposti

Ohjaaja: Annu Tuovila, puhelin, sähköposti

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun opinnäytetyöhön, jonka tarkoituksena on tutkia seksuaalikasvatusta varhaisiän musiikkikasvatuksessa ja luoda siihen lauluja.

Olen saanut tutkimustiedotteen opinnäytetyöstä ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä opinnäytetyöhön mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin osallistumista koskeviin kysymyksiini.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan opinnäytetyöhön.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän osallistumisen tai peruutan suostumuksen, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

_____

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Tiedote opinnäytetyöstä

Hyvä varhaisiän musiikkikasvatuksen opiskelija!

Olen Oodi Ilola ja opiskelen Metropolia Ammattikorkeakoulussa musiikkipedagogin tutkintoa. Opintoihini kuuluvassa opinnäytetyössäni tarkastelen seksuaalikasvatusta varhaisiän musiikkikasvatuksessa.

Opinnäytetyössä kerätään tietoa X opintojakson osallistujilta oppitunnilla xx.xx.xxxx. Tietoa kerätään tallentamalla xxxx-keskustelu. Keskustelussa on tarkoitus keskustella varhaisiän musiikkikasvattajan roolista seksuaalikasvattajana, kommentoida tekemiäni seksuaalikasvatuslauluja ja pohtia niiden käytettävyyttä varhaisiän musiikkikasvatuksessa.

Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden nimi tai kuva eivät tule esiin opinnäytetyössä eikä heitä voida tunnistaa tuloksista kerrottaessa. Sitoudun huolehtimaan aineiston käsittelystä huolellisesti. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Vahvistaisitko suostumuksesi erillisen lomakkeen allekirjoituksellasi. Voit myös halutessasi kysyä lisätietoja sähköpostitse tai puhelimitse.

Kiitos!

Oodi Ilola
puhelin
sähköposti

Opinnäytetyön ohjaaja Metropolia Ammattikorkeakoulussa:
Annu Tuovila, MuT
puhelin
sähköposti

Tutkimuksen nimi: Kehotunnelauluja – seksuaalikasvatus varhaisiän musiikkikasvatuksessa

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy,

Oodi Ilola, puhelin, sähköposti

Ohjaaja: Annu Tuovila, puhelin, sähköposti

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun opinnäytetyöhön, jonka tarkoituksena on tutkia seksuaalikasvatusta varhaisiän musiikkikasvatuksessa ja luoda siihen lauluja.

Olen saanut tutkimustiedotteen opinnäytetyöstä ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä opinnäytetyöhön mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin osallistumista koskeviin kysymyksiini.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan opinnäytetyöhön.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän osallistumisen tai peruutan suostumuksen, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

_____

Allekirjoitus:

_____

Nimenselvennys:

_____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.